Hogyan osszuk el a Közös Agrárpolitika tortáját?

VINCZE MÁRIA[1]

A tanulmány célja annak a kifejtése, hogy miképpen tudunk felkészülni azokra az új kihívásokra, amelyek az Európai Unió 2014–2020 közötti Közös Agrárpolitikája kapcsán merülnek fel. Mindenekelőtt azokra a sürgős döntésekre utalunk, amelyeket Romániának meg kell hoznia a 2014–2020-as időszak vidékfejlesztési programjának kidolgozása kapcsán, valamint a közvetlen kifizetések rendszerének vonatkozásában. Felhívjuk a figyelmet azokra a felkészülési tevékenységekre, amelyek elsősorban a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Minisztériumra hárulnak, de hasonlóképpen a szakmai szervezetekre, az önkormányzatokra és a gazdálkodókra is.

Kulcsszavak: az EU Közös Agrárpolitikája, vidékfejlesztés, 2014–2020-as programozási időszak, Románia.

JEL kódok: C81, G28, O13, Q18, R28.

Bevezető

Leonardo da Vincinek tulajdonítják azt a bölcs mondást, hogy a legjobb gyakorlat egy jó elmélet. Nyilván ez az állítás is árnyaltabb kifejtést igényelne, de most csak arra szeretnék utalni, hogy ha jó gyakorlati eredményeket akarunk elérni, akkor az elméleti kereteket illetően meggondolt döntéseket kell hoznunk. Az európai uniós tagországoknak ezekben a hónapokban kell véleményezniük a Közös Agrárpolitika (KAP) javaslatokat és kidolgozniuk a vidékfejlesztési programjaikat, de ehhez előzetesen számos döntést kell meghozniuk; ezeknek a döntéseknek a megalapozása az az elméleti keret, amely biztosíthatja a gyakorlati sikereket a 2014–2020-as időszakban.

Jelen tanulmányunk kiemelten az *Európai Parlament és a Tanács Rendelete a Közös Agrárpolitika keretébe tartozó támogatási rendszerek alapján a mezőgazdasági termelők részére nyújtott közvetlen kifizetések-*

[1] Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Kar, professzor emerita, PhD.

re vonatkozó szabályok megállapításáról (COM(2011) 625) javaslatra összpontosít, amelyet 2011. október 12-én tett közzé az Európai Bizottság, de utalunk a COM(2011) 627 vidékfejlesztési dokumentumra[2] is.

Megjegyezzük, hogy az európai intézmények szintjén jelenleg zajlik a KAP javaslatok részletes tárgyalása, ami nyilvánvalóan változtatásokat eredményezhet, és a költségvetési vita is most folyik, tehát fennáll annak a veszélye, hogy egyes fejtegetéseink már nem lesznek aktuálisak a cikk megjelenésének időpontjában. Tény, hogy most még elég képlékenyek a jövőbeli KAP rendszer szabályzatának javaslatai, a véglegesítésekre a 2013-as év folyamán kerül sor, tehát elvileg még volna esély az események, a döntések befolyásolására, valamint a felkészülésre, a lehetőségek felmérésére és kihasználására is (Vincze 2012a,b).

A 2014–2020-as időszak Közös Agrárpolitikájára vonatkozó javaslatok főbb elemei

Általános és sajátos célkitűzések

Az *Európa 2020* stratégiával (EB 2011c) összhangban álló intelligens, fenntartható és inkluzív növekedést célzó erőforrás-hatékonyság érdekében a KAP általános célkitűzései (EB 2010) a fenntartható élelmiszer-termelés, a természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás és az éghajlatváltozás elleni fellépés, valamint a kiegyensúlyozott területi fejlődésnek az elérése.

A konkrét célkitűzések a következők: 1. környezeti közjavak előállítása, 2. a termelési nehézségek ellensúlyozása a hátrányos természeti adottságú területeken, 3. az éghajlatváltozás mérséklését és az alkalmazkodást elősegítő intézkedések, 4. az uniós KAP költségvetés kezelése színvonalas pénzügyi irányításnak megfelelően, 5. a mezőgazdasági ágazat versenyképességének fokozása és az élelmiszer-ellátási lánc értéktermeléséből való részesedésének a növelése, 6. hozzájárulás a gazdaságok jövedelméhez és a jövedelemingadozás mérséklése, 7. a környezetbarát növekedés ösztönzése innováció révén, 8. a vidéki fog-

[2] Az Európai Parlament és a Tanács Rendelete az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról (javaslat).

lalkoztatás támogatása és a vidéki területek társadalmi szerkezetének fenntartása, 9. a vidéki gazdaság helyzetének javítása és a diverzifikáció előmozdítása, 10. a gazdálkodási rendszerekben a szerkezeti diverzitás lehetővé tétele.

Mire számíthatunk?

A megjelent javaslatoknak vannak olyan elemei, amelyek nagy valószínűséggel nem fognak változni a jelenlegi és az esetleg 2013 elejéig elhúzódó tagországi tárgyalások során. Ezek közé sorolom, a teljesség igénye nélkül, az alábbiakat:

• a két pillér (1. a közvetlen kifizetések és piaci intézkedések, 2. a vidékfejlesztési támogatások) megmaradását és szorosabb összekapcsolását,

• a „zöld" elem (környezetvédelmi követelmények, éghajlatváltozás elleni fellépés) kötelező jellegének erősítését a nagytermelők esetében,

• a tudásalapú gazdaság fejlesztésére, az innováció kibontakoztatására irányuló intézkedések támogatásának növekvő fontosságát,

• a gazdálkodók együttműködésének fokozására irányuló intézkedések szerepének növekedését. A rendelet nagymértékben megerősíti és kiterjeszti a jelenleg hatályban lévő együttműködési intézkedést, támogatást biztosítva ezáltal a potenciális kedvezményezettek széles körében számos különböző (gazdasági, környezetvédelmi és szociális) területen folytatott együttműködéshez. A javaslat szerint az együttműködési intézkedés ezentúl kifejezetten kiterjedne a kísérleti projektekre és a regionális és nemzeti határokon átnyúló együttműködésre is;

• a vidékfejlesztési támogatások nemzeti társfinanszírozási mértékének fokozását egyes támogatási formáknál,

• a kockázatok és a válsághelyzetek kezelésére irányuló eszközök alkalmazását,

• a szigorúbb monitoring és értékelési rendszer bevezetését és ennek érdekében közös mutatójegyzék kapcsolását a szakpolitikai prioritásokhoz.

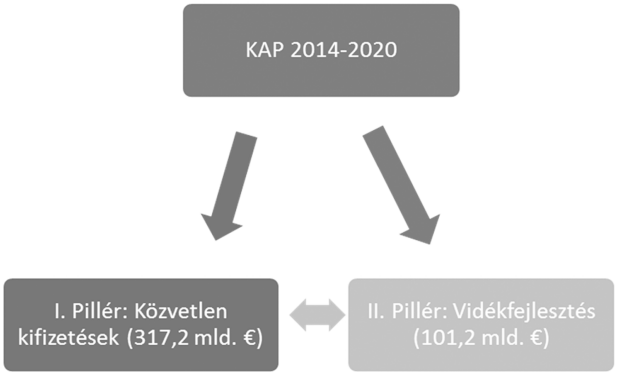
Meggyőződésem, hogy minimális az esélye annak, hogy a KAP költségvetési keretei a 2013-as előirányzatokhoz képest bővülnének, inkább ennek csökkenése prognosztizálható. Az eurózóna válsághelyzeté-

nek esetleges elmélyülése kedvezőtlenül hathat a KAP költségvetésére, míg a kilábalás beindulása kedvezhet. Másrészt logikus feltételezés, hogy a jelenlegi kritikus agrár-világpiaci helyzet, amelyet jórészt a szárazság okozott, de az input (főleg energia) árak növekedése is befolyásol, elbizonytalaníthatja azokat a nettó befizető tagországokat, amelyek eddig az agrárköltségvetés csökkentésének szükségessége mellett érveltek.

Mekkora európai uniós támogatásból fog gazdálkodni a KAP?

A Közös Agrárpolitika első pillére tartalmazza az uniós mezőgazdasági termelőknek éves szinten alapvető jövedelemtámogatást biztosító közvetlen kifizetéseket és piaci intézkedéseket, valamint a konkrét piaci zavarok esetén nyújtandó támogatást, a második pillér pedig a vidékfejlesztésre fordítható támogatásokat, amelynek esetében a tagállamok közös keretrendszer alapján többéves programokat dolgoznak ki és társfinanszíroznak.

A nem végleges költségvetési terv szerinti (EB 2011c) KAP forrásokat EU szinten az 1. ábra jelzi.

Forrás: EB 2011b

1. ábra. A 2014–2020-as tervezett KAP költségvetés

Valójában a 2014–2020-as időszakban uniós szinten a KAP rendelkezésére összesen 435,6 milliárd euró áll, mivel az I. és II. pillérhez tartozó forrásokat 17,1 milliárd euró egészíti ki (ebből 5,1 milliárd euró

kutatásra és innovációra, 2,5 milliárd az élelmiszer-biztonságra és 2,8 milliárd euró a leginkább rászoruló személyek élelmiszer-támogatására irányul). Ezenfelül pedig 3,9 milliárd euró található a mezőgazdasági ágazatot érintő válságokra képzett új tartalékban és legfeljebb 2,8 milliárd euró az Európai Globalizációs Alkalmazkodási Alapban.

Az Európai Bizottság igazságosabb, egyszerűbb és célzottabb termelői jövedelemtámogatást szorgalmaz annak érdekében, hogy az unió mezőgazdaságában rejlő lehetőségeket jobban ki lehessen használni.

Az első pillér felosztásának szabályai

Az első pillért illetően a közvetlen kifizetések szintjén a következő intézkedéseket eszközölné az EB (2011a):

• Alapszintű jövedelemtámogatásban csak az aktív termelők részesülhetnének. Ennek számít az a természetes vagy jogi személy, aki, illetve amely esetében a következő feltételek valamelyike fennáll: a) az előző évben az összes nem mezőgazdasági tevékenységből származó bevételének legalább 5 százalékával egyenlő közvetlen támogatásban részesült, vagy b) mezőgazdasági területein a tagállam által meghatározott alaptevékenységeket elvégzi. Az első feltétel csak az 5000 eurót meghaladó közvetlen támogatásra jogosult gazdaságokra vonatkozik.

• A közvetlen kifizetések 30 százalékát kötelező módon a természeti erőforrások optimális hasznosítását szolgáló eljárásokra kell fordítani. Ez hozzájárulhatna a mezőgazdaság ökológiai fenntarthatóságához, illetve a termelői erőfeszítések jutalmazásához. Az EB ökológiailag célravezető eljárásokat ösztönözne, mint amilyen például a növénytermesztés diverzifikálása (minimum 3 különböző növény), az állandó legelők fenntartása, illetve az ökológiai tartalékok (az alaptámogatásra jogosult terület 7%-a) és a tájak megóvása.

• Fiatal, 40 évesnél nem idősebb gazdálkodók támogatására a közvetlen támogatási forrásaik legfeljebb 2 százalékát használhatnák föl. Ez kötelezően az alaptámogatást egészítené ki, mértéke legfeljebb a támogatási jogosultságok hektárra vetített átlagának 25%-a lehetne, és gazdálkodóként maximálisan 25 hektárra igényelhető.

• Támogatás nyújtható a kedvezőtlen természeti adottságú területeken gazdálkodók számára, ami kiegészítené a második pillérből fi-

zethető szubvenciót. Ez az első pilléres forrás legfeljebb 5%-a lehetne.

• Az első pilléres forrásból termeléshez kötött támogatás nyújtható a források 10 százalékáig. Ezt tulajdonképpen a mai nemzeti kiegészítő támogatások helyettesítésére lehet felhasználni 2016 után.

• A kis gazdaságoknak egy egyszerűsített kifizetési rendszert javasolt az Európai Unió: üzemenként és évente 500–1000 eurós átalány-kifizetést vezetnének be, tagállamtól és az átlag támogatások mértékétől függően. Ez a fix összeg változatlan maradna, amíg a kisgazda aktív, vagy amíg kistermelő marad. E célra az első pilléres források legfeljebb 10%-át lehetne felhasználni.

• A mezőgazdasággal felhagyó kistermelőket arra ösztönöznék, hogy területeiket olyan mezőgazdasági üzemekre ruházzák át, amelyek gazdaságaik szerkezet-átalakítását tervezik. Ebben az esetben a kisgazda-támogatás 120%-át kapnák meghatározott ideig.

• A kifizetések fokozatos csökkentése és maximalizálása: a kifizetések degresszív módon, 150–200 ezer euró éves közvetlen támogatási összeg fölött 20%-kal, 200–250 ezer euró között 40%-kal, 250–300 ezer euró között 70%-kal csökkennének, felső határuk pedig 300 ezer euró lenne. A támogatásoknál figyelembe vennék a munkahelyek számát, illetve a bérköltségek nagyságát is. A moduláció nem vonatkozna a zöld komponensre.

• 1 hektárnál kisebb jogosult területre nem jár támogatás (a tagállamok módosíthatják ezt a határt az egyedi adottságokra való tekintettel).

A vidékfejlesztési támogatások általános előirányzatai

„A vidékfejlesztési politika hosszútávú stratégiai célkitűzései között a jövőben is szerepelni fog a mezőgazdaság versenyképességéhez, a természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodáshoz, az éghajlatváltozás elleni fellépéshez és a vidéki térségek kiegyensúlyozott területfejlesztéséhez való hozzájárulás." (EB 2011b)

Az *Európa 2020* stratégiával összhangban a 2014–2020-as időszakban nyújtandó vidékfejlesztési támogatás átfogó célkitűzései a következő uniós szintű prioritásokban jutnak részletesebben is kifejezésre:

• a tudásátadás és az innováció előmozdítása a mezőgazdaságban, az erdészetben és a vidéki térségekben;

• a versenyképesség fokozása a mezőgazdasági termelés valamenynyi típusa esetében és a mezőgazdasági üzemek életképességének javítása;

• az élelmiszerlánc szervezésének és a kockázatkezelésnek a mezőgazdaság terén történő előmozdítása;

• a mezőgazdaságtól és az erdészettől függő ökoszisztémák állapotának helyreállítása, megőrzése és javítása;

• az erőforrás-hatékonyság ösztönzése, valamint az alacsony szén-dioxid kibocsátású és az éghajlatváltozáshoz alkalmazkodni képes gazdaságok irányába történő elmozdulás támogatása a mezőgazdasági, az élelmiszeripari és az erdészeti ágazatban;

• a társadalmi befogadás előmozdítása, a szegénység csökkentése és a gazdasági fejlődés támogatása a vidéki térségekben.

A vidékfejlesztési programoknak ezekre a prioritásokra kell épülniük, és fontos elvárás a célmutatóknak az egyes prioritások vonatkozásában történő meghatározása is.

Az új vidékfejlesztési program lehetőséget teremt magasabb támogatási intenzitású alprogramok végrehajtására is, például a fiatal mezőgazdasági termelők, a kistermelők, a hegyvidéki területek, a rövid ellátási láncok tekintetében.

Milyen döntések meghozatala hárul a román kormányra a közeljövőben?

Az Európai Bizottság 2011 októberében közzétett javaslatai (EB, 2011a, b és mások), amelyek a 2014–2020-as időszak Közös Agrárpolitikáját hivatottak szabályozni, számos döntési kényszert jeleznek, amelyek megalapozásához próbálunk hozzájárulni a következőkben. Előzetesen az olvasók elnézését kérjük, ha nehezen követhetőnek tűnne a szöveg, de egy szűkösen behatárolt cikk terjedelmi korlátai mellett részletes magyarázatokra nem tudunk kitérni, csak ajánlani tudjuk a dokumentumok elolvasását,[3] és arra vállalkozhatunk, hogy további tanulmányokban részletezzük a témát.

[3] Ezek a dokumentumok letölthetők a www.madr.ro weboldalról.

A világos, egyértelmű fogalom-meghatározások szükségessége

Számos olyan fogalom szerepel az EB Közös Agrárpolitikájára vonatkozó javaslatok között, amelyek tartalmi meghatározásáról minden tagország maga dönt. A cikk terjedelme nem teszi lehetővé ezek átfogó ismertetését, elemzését, így csak illusztrálásképpen tudunk utalni néhányra.

Hogyan határozza meg Románia a vidék fogalmát?

Alapvetően fontos eldönteni, hogy miképpen definiálja Románia a vidék fogalmát. Az Európai Unióban nincs minden tagállamra azonos vidékfogalom-meghatározás. Az OECD legújabb módszertana is (melyet az Eurostat 2010-ben átvett), akárcsak a régi, a népsűrűség alapján definiálja a *települést.*[4]

Románia esetében jelenleg a saját önkormányzattal rendelkező községek összessége alkotja a vidéket, de egyre inkább tudatosodik a döntéshozókban, hogy a sok, falusias kisváros (Románia 320 városa közül 119 kevesebb, mint 10 000 lakosú) szempontjából kedvezőbb volna az OECD-meghatározás elfogadása (Vincze et al., 2012).

Az Országos Statisztikai Hivatal adatai szerint az ország lakosságának 45%-a él vidéki településen, míg az új Eurostat adatok szerint több mint 90% él döntően vidéki vagy köztes régiókban, tehát az új vidék-meghatározás új statisztikai adatok kiszámítását igényelné.

Feltételezzük, hogy a 2014–2020-as programozási időszakra marad a régi vidék-meghatározás, mert nincs idő és kapacitás az új statisztikai adatbázis előállítására, márpedig a román vidékfejlesztési program elkészítése sürgős feladat. Tény, hogy az EB a vidékfejlesztési támogatások tagországonkénti leosztását illető számításait az OECD meghatározása szerint végzi, ami Románia számára kedvező.

Mit értünk kisgazdaság alatt?

Jelentős új elem az EB (2011 a,b) javaslatokban a kisgazdaság fogalma. Ehhez a fogalomhoz bizonyos támogatási szint kapcsolódik, és a vidékfejlesztési beruházási támogatási előírások is sajátosak erre a csoportra nézve, tehát elég nagy a tétje annak, hogy Románia miképpen

[4] Eurostat regional yearbook 2010, 249.

határolja be ezt a gazdaság-típust. Adminisztratív szempontból a legegyszerűbb mód a gazdaság területi mérete alapján meghatározni a kisgazdaság fogalmát, de az állatállomány nagysága és a termékstruktúra különbözősége miatt a gazdasági mérték (EUME[5]) eltérő ugyanazon hektárban kifejezett birtoknagyság esetén, és ettől nem lehet eltekinteni a gazdaság összteljesítményének értékelésekor sem.

A romániai Nemzeti Vidékfejlesztési Hálózat[6] 2012. június 6–7-én Székelyudvarhelyen tartott tanácskozásán a fő téma a kisgazdaságok behatárolása volt. A javaslat az volt, hogy a jelenlegi félig-önellátó, a 141-es támogatási intézkedésre jogosult gazdaságok körét, amelyekre a 2-8 EUME méretnagyság-határok a jellemzők, terjesszék ki az 1-40 EUME értékhatárok köztire, de végül a 2-40 EUME határokat javasolták. Újabban elhangzott olyan javaslat is, hogy ne legyen alsó határ, a felső meg 10 EUME legyen.

Ezzel kapcsolatosan nézzünk meg néhány számadatot. Mivel a 2010-es Általános Mezőgazdasági Összeírás végleges adatai még nem ismertek, így csak a 2007-es romániai birtokstruktúra mintavételi adataira alapozhatunk, amelyeknek a feldolgozását az Eurostat közölte.[7] Ebből a dokumentumból a következőket tudhatjuk meg:

• Románia 3 931 430 mezőgazdasági egységéből 3 694 480 gazdaság (azaz az összes gazdaság 94%-a) kevesebb, mint 2 EUME-t valósít meg, a 2-40 EUME-t elérő gazdaságok száma összesen 232 260 (azaz 5,9%).

• A 13 753 060 hektár mezőgazdasági területből 6 735 160 hektáron (a mezőgazdasági összterület 49%-án) kevesebb, mint 2 EUME-t érnek el, a 2-40 EUME-t elérő gazdaságok összesen 3 362 300 hektáron gazdálkodnak (24,4%).

[5] EUME – Európai Méret Egység (ESU – European Standard Unit); egy EUME egyenértékű 1200 euró évi normalizált standard fedezeti hozzájárulás összeggel (SFH: a termelési érték és a változó költségek különbsége). A 141-es vidékfejlesztési intézkedés mellékletében termékenként megtalálhatók az EUME normalizált koefficiensek. A termelési struktúra ismeretében gazdaságonként becsülhető az EUME normalizált értéke.

[6] www.rndr.ro

[7] http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nut/print.do2print-true

• A 2 EUME jövedelemértéket el nem érő gazdaságok átlagos nagysága 1,82 ha, 2-4 EUME esetén 7,1 ha, 4-8 EUME értékhez 14,42 ha átlagos terület tartozik, 8-16 EUME esetén 42,52 ha, míg a 16–40 EUME jövedelemnagyságú gazdaságok átlagos területe 153,15 ha. A fenti meghatározás szerint tehát a kisgazdaság átlagos területe 1,82–153,15 ha között váltakozhatna.

Ezek az adatok jól mutatják lemaradásunkat a hozzáadott-érték teremtés vonatkozásában, tehát fontos volna a szerkezetátalakítás ösztönzése, a gazdaságok korszerűsítése, életképességük javítása, a természeti és humán erőforrások hatékonyabb kihasználása.

A kisgazdaságok lehatárolásának problémája azért is fontos kérdés, mert a vidékfejlesztési intézkedések keretében a „beruházások tárgyi eszközökbe" támogatás megpályázása, amely javítja a mezőgazdasági üzem összteljesítményét, csak bizonyos üzemméret-küszöbérték alatt lehetséges, ami ugyancsak döntési probléma. Idézünk az EB (2011b) dokumentumból: „A mezőgazdasági üzemek szerkezetének átalakítását célzó beruházások esetében kizárólag azok a mezőgazdasági üzemek támogathatók, amelyek mérete nem haladja meg a tagállamok által a programban meghatározandó, a valamennyi mezőgazdasági termelési típus versenyképességének fokozására és a mezőgazdasági üzemek életképességének javítására vonatkozó uniós vidékfejlesztési prioritás tekintetében elvégzett, SWOT-analízisen alapuló küszöbértéket."

A román mezőgazdaság jövőbeli fejlődésének egyik kulcskérdése a középbirtokok térnyerése, a 10 hektárnál nagyobb családi gazdaságok kialakulásának ösztönzése, amit nagymértékben befolyásolhat a kisgazdaság fogalom meghatározása. Véleményem szerint a kisgazdaság alsó határát legkevesebb 2-3 ha szinten kellene megállapítani, nem racionális ennél kisebb területű birtokot kisgazdaságnak nyilvánítani a román mezőgazdaság jövőbeli fejlesztése nézőpontjából.

Kiket tekinthetünk fiatal gazdálkodóknak?

Az EB 2011a dokumentuma értelmében „a fiatal mezőgazdasági termelők számára a mezőgazdasági ágazatban új gazdasági tevékenységek létrehozása és kialakítása pénzügyi kihívást jelent, amelyet a közvetlen kifizetések elosztása és célirányosabbá tétele során indokolt figyelembe

venni. Az említett vállalkozói kezdeményezések alapvető fontosságúak az unió mezőgazdasági ágazatának versenyképessége szempontjából, és ezért a mezőgazdasági tevékenységüket megkezdő fiatal mezőgazdasági termelők részére jövedelemtámogatási rendszert kell létrehozni tevékenységük megkezdésének és a mezőgazdasági üzemük azt követő strukturális kiigazításának a megkönnyítése érdekében. A tagállamok számára célszerű lehetővé tenni, hogy a közvetlen kifizetésekre vonatkozó nemzeti felső határuk egy részét a fiatal mezőgazdasági termelőknek az alaptámogatáson felül nyújtott, területalapú éves kifizetésre fordítsák. Helyénvaló rendelkezni arról, hogy e támogatást legfeljebb ötéves időtartamra lehessen nyújtani, hogy kizárólag a vállalkozás életciklusának kezdeti szakaszára vonatkozzon, és ne válhasson működési támogatássá."

A meghatározás szerint „fiatal mezőgazdasági termelőnek" tekinthető az a) olyan természetes személy, aki mezőgazdasági üzem vezetőjeként először kezd gazdálkodni, vagy aki az alaptámogatási rendszer keretében a kérelem első benyújtását megelőző öt évben már gazdálkodott, és b) aki a kérelem benyújtásának időpontjában nem töltötte be a 40. életévét.

A támogatás mezőgazdasági termelőként legfeljebb öt éves időtartamra nyújtható. Ebből az időtartamból le kell vonni a tevékenység megkezdése és az első kérelembenyújtás között eltelt évek számát.

A tagállamok a megállapított éves nemzeti felső határ egy bizonyos százalékát, amely nem haladhatja meg a 2%-ot, fordíthatják a fiatal termelők támogatására, és erről 2013. augusztus 1-jéig értesítik a Bizottságot. Van lehetőség a becsült százalékérték felülvizsgálatára is.

Érdemes lenne jobban odafigyelni az alábbi cikkelyekre: „A kedvezményezettek jogainak védelme és hátrányos megkülönböztetésük elkerülése érdekében a Bizottságot fel kell hatalmazni arra, hogy jogi aktusokat fogadjon el azon feltételek – többek között a korhatárnak a jogi személyben közreműködő egy vagy több természetes személyre történő alkalmazása – meghatározása céljából, amelyek teljesülése esetén egy jogi személy jogosultnak tekinthető arra, hogy a fiatal mezőgazdasági termelőknek szóló támogatásban részesüljön." Továbbá: „A tagálla-

mok éves támogatást nyújtanak az alaptámogatási rendszer szerinti támogatásra jogosult fiatal mezőgazdasági termelőknek." Itt már felvetődik a kérdés, hogy a kiegészítő támogatást a kisgazdaság fiatal vezetője is megkaphatja-e, vagy arra csakis a zöld komponenst is felvállaló gazdálkodó jogosult?

Melyek Románia lehetőségei az 1. pillér leosztása terén?

Mekkora első pilléres támogatásra számíthat Románia?

Először is azt vizsgáljuk meg, hogy Románia vonatkozásában mit osztunk le az első pillérből és kik között. Ahhoz, hogy erre a kérdésre válaszolhassunk, utalnunk kell a javaslatok (EB 2011a,b) néhány cikkelyére, elsősorban az eloszthatható összeg nagyságára, valamint az elosztási szabályokra. Az EB dokumentumok konkrét számokat a 2014–2020-as időszakra egyelőre csak az első pillér (közvetlen kifizetések, piaci intézkedések) vonatkozásában közöltek, míg a vidékfejlesztési támogatások vonatkozásában csak arra van utalás, hogy azok értéke a 2007–2013-as időszakhoz viszonyítva 90%–110% között változhat a tagországok szintjén, tehát Románia legalább 8 milliárd euró vidékfejlesztési támogatásra számíthat.

Az a tény, hogy a pillanatnyilag ismert támogatási értékek maradnak-e vagy csökkennek, nem befolyásolja mondanivalónk lényegét, bár nyilván a gazdálkodók jövedelem-kiegészítésének mértékét vagy a vidékfejlesztési támogatási keretösszegeket igen.

Az 1. táblázat összegezi mindazt, amit jelenleg tudunk a javaslatból Románia első pilléres KAP támogatási éves szintjére vonatkozóan.

A közvetlen kifizetésekre és piaci intézkedésekre javasolt nemzeti plafon a 2014–2020 közötti időszakban 60%-kal nagyobb az előző időszakénál, ami természetes, mert Románia 2016-ban eléri a teljes 100%-os közvetlen támogatási szintet, ami 2007-ben csak 25% volt.

Mire jut uniós támogatás az első pillérből?

A javaslatokban olyan sarokszámok szerepelnek, amelyek lehetővé teszik egyszerű számítások elvégzését, és amelyek jól behatárolják a döntéshozók mozgásterét. Ilyenek az első pillér felosztásának szabályairól szóló fejezetben már jelzett arányok, amelyek felső határát jelöli az EB dokumentuma. Ezekkel a felső határokkal számolunk a következőkben, va-

1. táblázat. Az EB által meghatározott 1. pilléres nemzeti plafon értéke Románia esetében

	2014	**2015**	**2016**	**2017**
Nemzeti plafon (ezer euró)	1 472 005	1 692 450	1 895 075	1 939 357
Közvetlen támogatás hektáronként (euró/ha)	151	174	195	200
Kiegészítő nemzeti támogatás* (ezer euró)	330 971	156 618	-	-

	2018	**2019**	**2020**
Nemzeti plafon (ezer euró)	1 939 357	1 939 357	1 939 357
Közvetlen támogatás hektáronként (euró/ha)	200	200	200
Kiegészítő nemzeti támogatás* (ezer euró)	-	-	-

*Alaptámogatás és zöld komponens összesen

Forrás: EB (2011a)

lamint a megadott referencia-területet vesszük alapul (9 720 864 ha), ami 11,5%-kal több, mint az előző programozási időszakban volt. További sarokszámok, amelyek betartását megköveteli az EB:

• az EB számításai szerint 2017-től 140 euro/ha alaptámogatásra és 60 euró/ha zöld támogatásra számíthatnak a romániai aktív termelők, illetve a kisgazdaságok 500–1000 eurós évi támogatásra számíthatnak gazdaságonként,

• a 100 eurónál kisebb összegű támogatás nem fizethető ki, mert ennek túl magas lenne az adminisztratív költsége.

Mivel 2017-től az évi plafon eléri a maximális értéket, ami 2020-ig állandó marad, számoljunk ezzel az értékkel, azaz 1 939 357 ezer euró évi első pilléres összeggel. Mindenekelőtt ennek az eloszlását vizsgáljuk:

• a zöld komponens kötelezően 30% (581 807 ezer euró), így az alaptámogatás az első pilléres forrásoknak maximum 70%-a (1 357 549,9 ezer euró) lehetne, azaz a teljes referencia területre 140 euró fizethető hektáronként;

• a fiatal gazdálkodók támogatása maximálisan 2% (38 787,14 ezer euró), tehát a nemzeti plafon értéknek 68%-a maradna az alaptámogatásra (1 318 762,8 ezer euró), ami már csak 135,66 euró/ha alaptámogatást tesz lehetővé;

• a kisgazdaságok egyszerűsített támogatására maximum 10% fordítható (193 935,7 ezer euró), tehát 58% (1 124 827,1 ezer euró), vagyis átlagosan 115,7 euró/ha maradna alaptámogatásra;

• 2016-tól megszűnik a kiegészítő nemzeti közvetlen támogatás nyújtásának lehetősége, tehát indokolt lehet a termeléshez kötött támogatások fenntartása. Ha 10% termeléshez kötött támogatásra fordítható (193 935,7 ezer euró), akkor alaptámogatásra 48% marad (930 891,36 ezer euró), azaz csak 95,76 euró/ha jutna a hektáronkénti alaptámogatásokra, ami már kevesebb, mint a minimális 100 euró/ha;

• ha 5%-ot a kedvezőtlen természeti adottságú területek támogatására költünk (96 967,85 ezer euró), akkor 43% jut alaptámogatásra (833 923,51 ezer euró), azaz 85,8 euró/ha;

• a tagállamoknak az alaptámogatás legfeljebb 3%-át nemzeti tartalékként kell elkülöníteniük (1745,42 ezer euró), így a nemzeti plafon értékének mindössze 40%-a maradna a területalapú alaptámogatás kifizetésére.

A román kormánynak, elsősorban a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Minisztérium illetékeseinek dönteniük kell, hogy miként osszák el az első pilléres „tortát" az érdekeltek között (fiatal gazdálkodók, kisgazdaságok, kedvezőtlen körülmények között gazdálkodók), illetve mennyi legyen a termeléshez kötött támogatás. Nyilván ajánlatos lenne számításokkal megalapozni a döntést, de egyelőre csak az látható, hogy minden csoport részéről folyik a lobbizás, a megfelelő érdekvédelmi szövetségek kitartóan követelik, hogy az EB (2011a) dokumentumban jelölt maximális határt biztosítsák számukra. Szaktanulmányban (Giurcă et al. 2012) is olvasható, hogy javasolják a kisgazdaságok támogatásának arányát

15%-ra növelni, de hasonlóképpen a fiatal gazdálkodók támogatását és a termeléshez kötött támogatások arányát is növelnék. Végezzünk néhány egyszerű számítást, hogy mire is van valós lehetőség, hisz a torta mérete nem növelhető, csak a szeletek nagysága lehet egyeseknek nagyobb és másoknak kisebb.

A referencia-terület nagyságának (9,72 millió hektár), valamint a jelenlegi birtokstruktúra adatainak ismerete alapján kiszámíthatjuk, hogy mekkora az az összeg, ami feltétlenül szükséges az alaptámogatások kifizetésére (Vincze et al. 2012):

2. táblázat. A mezőgazdasági gazdaságok száma és területe nagyság szerinti csoportosításban

Gazdaságok nagyság szerinti csoportjai (ha)	Gazdaságok száma (ezer db.)	Gazdaságok számának eloszlása nagyság csoportok szerint (%)	Mezőgazdasági terület (ezer ha)	Mezőgazdasági terület eloszlása nagyság csoportok szerint (%)
< 1	2740	71,06	5073	34,52
1-3	650	16,86	1198	8,15
3-10	394	10,22	1910	13,00
10-100	60	1,56	1494	10,17
100-1000	11	0,29	3275	22,29
> 1000	0,858	0,02	1744,7	11,87
Összesen	3856	100,00	14694,7	100,00

Forrás: Általános Mezőgazdasági Összeírás, 2010, előzetes adatok

Tételezzük fel először, hogy a kisgazdaságok egyszerűsített támogatását az 1–3 hektáros gazdaságok igénylik, azaz 650 gazdaság, amelyek 1198 ezer hektáron gazdálkodnak. A referencia területből (9720 ezer ha) kivonva a kisgazdaságok területét, megkapjuk a 8522 ezer hektárt, amire elvileg alaptámogatás (140 euró/ha) és zöld támogatás (60 euró/ha) igényelhető, és tételezzük fel, hogy a nagyobb gazdaságok igényelni is fogják a támogatást.

A 8 522 000 ha * 60 euró/ha = 511 320 000 euróra megvan a fedezet a 30%-os zöld támogatásból (581 807 ezer euró), de nézzük, mi a helyzet az alaptámogatással, amelynek értéke 8 522 000 ha * 140 euró/ha = 1 193 080 000 euró kellene, hogy legyen 2017-től.

Ha összevetjük ezt az értéket a fenti számításokkal, akkor egyértelmű, hogy 1 357 549,9 - 1 193 080 = 164 469,9 ezer euró jut összesen a kisgazdaságok, a fiatal gazdálkodók támogatására, a termeléshez kötött támogatásokra, valamint a kedvezőtlen adottságú területek támogatására, és nem a maximális arányokkal számolt 193 935,7 + 38 787,14 + 193 935,7 + 96 967,85 = 523 626,39 ezer euró.

Ily módon a döntéshozók nem választhatják minden csoport (kisgazdaságok, fiatal gazdálkodók, termeléshez kötött támogatások, kedvezőtlen adottságú területek támogatása) esetében a dokumentumban megjelölt felső határokat, hanem egy olyan alaptámogatási mixet kell megállapítaniuk, amire lesz reális fedezet. Egyértelmű, hogy megalapozatlanok azok a javaslatok, amelyek a támogatási arányok növelését javasolják, hisz a feladat éppen az, hogy reálisan fel kell mérni a szükségleteket, és megtalálni a KAP „tortának" azt az optimális elosztását, amely a sajátos romániai problémák kezelésére nyújthat segítséget.

A kisgazdaság lehatárolásának pénzügyi vonatkozásai

Románia vonatkozásában kiemelten fontos feladat a kisgazdaságok támogatása, de mindenekelőtt döntésnek kellene születnie arról, hogy melyek azok a gazdaságok, amelyek ebbe a típusba tartozónak tekinthetők. A kisgazdaságok legkésőbb 2014. október 15-ig jelezhetik, ha az 500–1000 euró közötti átalánytámogatást választják, és nem a hektáronkénti alaptámogatást plusz zöld komponenst (140 + 60 euró/ha); így mentesülnének az „ökológiai" feltételek kötelező teljesítésétől (minimum három termék, állandó gyepterület megőrzése, a szántó- és ültetvényterület legalább 7%-ának ökológiai célokra való hasznosítása területpihentetés vagy erdősítés útján).

Végezzünk néhány egyszerű számítást, több lehetséges lehatárolást adva a kisgazdaságokra (3. táblázat). Az egyszerűség kedvéért hektárban fejezzük ki a gazdaságok területnagyság határait.

Nyilvánvaló, hogy az 1-3 hektáros gazdaságok a „kisgazdaság" stá-

3. táblázat. A kisgazdaságoknak jutó támogatás nagysága a területi lehatárolás függvényében

Variáns	Kisgazdaság területi lehatárolása (ha)	Kisgazdaságok száma (ezer db.)	Kisgazdaságok mezőgazdasági területe (ezer ha)	Kisgazdaságoknak járó támogatás (ezer euro)		
				500 euró/ gazd.	750 euró/ gazd	1000 euró/ gazd
I.	1-3	650	1198	325 000	487 500	650 000
II.	3-5	251	953	125 500	188 250	251 000
III.	1-5	901	2151	450 500	675 750	901 000
IV.	1-10	1044	3108	522 000	783 000	1 044 000
VI.	1-20	1080	3594	540 000	810 000	1 080 000

Forrás: saját számítások az Általános Mezőgazdasági Összeírás, 2010, előzetes adatok, valamint az EB (2011a) javaslatai alapján

tust választva kedvezőbb helyzetben lennének, hektáronként több mint 200 eurót kapnának, és a zöld komponens előírásait sem kellene teljesíteniük. Kérdés azonban, hogy a román mezőgazdaság jövőbeli fejlődése szempontjából mennyire volna kedvező ez a megoldás? Téves feltételezés, hogy ez a támogatási forma a romániai vidék szociális problémáit kezelhetné, hisz eleve 2,74 millió olyan gazdaság van, amelynél a birtoknagyság nem éri el az 1 hektárt, tehát nem jogosultak semmiféle támogatásra. Egyébként, ha számba vesszük, hogy Románia 2017-től évente maximálisan 193 935,7 ezer eurót fordíthat a kisgazdaságok támogatására, akkor 500 euró/gazdaság átalányérték esetében is csak kb. 388 ezer kisgazdaság részesülhet támogatásban; 750 euró/gazdaság esetében 258 ezer, míg 1000 euró/gazdaság esetében 194 ezer gazdaság, tehát a potenciális jogosultaknak (650 ezer gazdaság) csak egy része.

Ha az 1-3 hektáros gazdaságok mindegyike igényelné a támogatást, ami racionális döntés volna részükről, akkor még a legalacsonyabb szintű (500 euró/gazdaság) támogatással számolva is csak a 650 ezer gazdaság kb. 60%-ára futna a támogatás összegéből, de ha a 750 euró/gazdaság

értékkel számolunk, akkor már csak a jogosultak 40%-a kaphatna támogatást. Fennáll annak a lehetősége is, hogy ha a mezőgazdasági kistermelői támogatási rendszer keretében járó kifizetések teljes összege meghaladja a meghatározott éves nemzeti felső határ 10%-át, a tagállamok a szóban forgó százalékérték betartása érdekében lineárisan csökkentik az e címnek megfelelően fizetendő összegeket. A fenti számítások jelzik, hogy ez sem igazán járható út, mert 500 euró alá nem csökkenthető az átalány kifizetés összege.

Milyen kritériumrendszer szerint történne a kiválasztás? Milyen adminisztratív költségekkel járna ez a megoldás? Érdemes lenne ezekre a kérdésekre is választ keresni. Gondolni kellene arra is, hogy milyen frusztrációt jelentene azoknak a kisgazdáknak, akiket felelőtlenül felbiztatnak, hogy pályázzanak, ha végül őket pénzhiányra hivatkozva elutasítanák. Ajánlatos tudomásul venni azt a tényt is, hogy 2014 után megszűnik a félig önellátó gazdaságok támogatása, ezt helyettesítené a kisgazdaságok támogatása, és nyilván azok a vidékfejlesztési támogatási lehetőségek, amelyek még igényelhetők a kisgazdaságok által.

Hány fiatal gazda támogatására jutna pénz?

Ismert az a maximális összeg, amely a fiatal gazdálkodók támogatásához felhasználható az EB (2011a) javaslat sarokszámai alapján. A fiatal gazdálkodók támogatására fordítható maximális 2%-os arányt véve számításba, ez 38 787 140 eurót jelent évente, 2017-től kezdve. Mivel a fiataloknak nyújtható kiegészítő támogatás az alaptámogatás 25%-a lehet, ha 140 euró alaptámogatással számolunk, ez hektáronként 35 euró, ami a maximális 25 hektár esetében 875 euró kiegészítő támogatást jelentene gazdálkodónként, azaz a maximális 875 euró kiegészítő támogatással számolva a pénz 44 328 fiatal gazda támogatására lenne elegendő. Ha az 1 hektárnál nagyobb gazdaságok számához viszonyítunk, akkor elvileg a gazdálkodók 4%-a részesülhetne támogatásban, és a kiegészített támogatásban részesülő terület (44 328 gazdálkodó * 25 ha/gazdálkodó) pedig 1 108 200 hektár lenne.

Az EB (2011d) adatai szerint Romániában a gazdák 4,4%-a tekinthető fiatal gazdálkodónak. Ha a fiatal gazdálkodó rendelkezésére kevesebb, mint 25 hektár áll, akkor nagyobb lehet a kiegészített támoga-

tásban részesülő fiatal gazdák száma. Így például, ha 3 hektárral számolunk, akkor 369 400 fiatal gazdálkodó kaphatna kiegészített alaptámogatást. Pontosabb számításhoz szükséges lenne ismerni, hogy a támogatásra jogosult gazdálkodók közül milyen arányban vannak a 40 év alattiak, és ezek mekkora birtokkal rendelkeznek. Ezek az adatok a 2010-ben végrehajtott Általános Mezőgazdasági Összeírás adatbázisából megtudhatók, tehát lehetőség van a pontosabb számításokra. Nagy valószínűséggel kevesebb lesz a kiegészített támogatást igénylő fiatal gazdálkodó, mind ahánynak fizethetnének, tehát nem lesz szükséges a nemzeti plafon 2%-át erre fordítani. Lényeges tisztázandó kérdés, hogy a kisgazdaságok fiatal gazdálkodói is részesülhetnek-e kiegészítő támogatásban, vagy csak azok a fiatal gazdák élvezhetnék ezt az előnyt, akik az ökológiai feltételek betartását is vállalják?

Nagygazdaságok támogatásának korlátozása

Románia kormánya már 2011 novemberében megfogalmazta hivatalos állásfoglalását az EB 2011. október 12-én közétett javaslatait illetően, és ebben tiltakozását fejezi ki a nagygazdaságok alaptámogatásainak korlátozását illetően. Ezt az álláspontot képviseli Németország és Magyarország is, azzal érvelve, hogy a legversenyképesebb gazdaságokat érintené kedvezőtlenül az intézkedés. Nem tudok szakmailag egyetérteni ezzel az érveléssel, de tény, hogy a nagygazdaságok érdekérvényesítő ereje és politikai lobbi kapacitása minden országban magas.

Már a fentiekben hivatkoztunk az EB (2011a) dokumentum előírásaira, aminek értelmében a mezőgazdasági termelőnek egy adott naptári évben nyújtandó közvetlen kifizetések összegét a következőképpen kellene csökkenteni:

- 20%-kal a 150 000 EUR feletti, de 200 000 EUR-t nem meghaladó sávban;
- 40%-kal a 200 000 EUR feletti, de 250 000 EUR-t nem meghaladó sávban;
- 70%-kal a 250 000 EUR feletti, de 300 000 EUR-t nem meghaladó sávban;
- 100%-kal a 300 000 EUR feletti sávban.

A csökkentés nem vonatkozna a zöld komponensre, és a csökkentés

alapját képező összeg úgy kerülne kiszámításra, hogy a mezőgazdasági termelő által az előző évben valóban kifizetett és bejelentett munkabéreket – a foglalkoztatáshoz kapcsolódó adókat és társadalombiztosítási járulékokat is beleértve – le lehetne vonni a termelőnek eredetileg járó közvetlen kifizetések teljes összegéből. A Románia vonatkozásában végzett számítások, amelyek a 2000 hektárnál nagyobb 200 gazdaságot vettek számba (Giurcă et al. 2012) azt jelzik, hogy ezek összvesztesége kb. 34 millió euró lenne, és főleg az 5000 hektárnál nagyobb gazdaságokat érintené.

Ez az intézkedés a munkabérek megemelésére és a foglalkoztatás kifehérítésére ösztönözne. Mivel a moduláció összege a vidékfejlesztési alapba kerülne, és azt az innovációs projektek finanszírozására lehetne fordítani, véleményem szerint a javasolt moduláció bevezetése Románia vonatkozásában több előnnyel járna, mint hátránnyal.

Egyéb kérdések, amelyekben Romániának döntenie kell

Számos egyéb kérdést is felvet az EB (2011a) dokumentum, amelyekkel kapcsolatban a román kormánynak záros határidőn belül döntenie kell. Ezek közül csak néhány fontosabb döntési feladatra hívjuk fel az olvasók figyelmét.

1. Lesz-e transzfer a KAP két pillére között, és ha igen, akkor milyen irányban és milyen terjedelemben? A javaslat a pillérek közötti átcsoportosítások tekintetében a közvetlen kifizetéseket illetően rugalmasságot vezet be. Az első pillérből 10%-ig lehetne a másodikba átcsoportosítani, ennek révén a tagállamok megerősíthetik vidékfejlesztési politikájukat. A második pillérből 5%-nak az elsőbe való átcsoportosításával azok a tagállamok élhetnek, amelyekben a közvetlen kifizetések szintje nem éri el az uniós átlag 90%-át, ami Romániára is érvényes. A 2007–2013-as programozási időszakban a második pillérből 20%-ot fordíthattak Romániában közvetlen kifizetésekre, amit az alacsony közvetlen kifizetési szint motivált.

2. Szükséges volna az EB által javasolt 9,7 millió hektár referencia terület növelése, esetleg 13,7 millió hektárra? Több szakmai tanácskozáson is elhangzott ez a javaslat, de véleményem szerint ez nem indokolt. Ha a birtokméret alsó határát a jelenlegi 1 hektárról 0,5 hektárra módo-

sítanák, akkor a jogosultak száma nőne, de csökkenne az 1 hektárra kifizethető alaptámogatás, és lényegesen lelassulna a birtok-koncentrációs folyamat, ami a román mezőgazdaság jövője szempontjából egyértelműen negatív volna.

3. Bevezetik-e a támogatási szintek területi (regionális) megkülönböztetését, és ha igen, akkor milyen kritériumok alapján történik majd a döntés? Romániának is 2013. augusztus 1-ét megelőzően kell döntenie arról, hogy az egységes támogatási rendszert regionális szinten alkalmazzák-e. Ebben az esetben objektív és megkülönböztetés-mentes kritériumok kidolgozása szükséges, „például agronómiai és gazdasági jellemzőik és regionális mezőgazdasági potenciáljuk vagy intézményi, illetve igazgatási struktúrájuk alapján" (EB 2011a) kellene meghatározni a régiókat. Kicsi a valószínűsége a regionális leosztásnak, ugyanis ehhez nagyon kevés szakmai anyag áll rendelkezésre.

4. A kedvezőtlen adottságok mellett gazdálkodók támogatása mindkét pillérből biztosított lesz-e, vagy csak a második pillérből? A számítások jelzik, hogy az első pillérből már nem jut erre pénz, csak ha csökkentenék a hektáronkénti alaptámogatást.

5. Melyek lesznek azok az ágazatok, termékek, különleges gazdaságtípusok, illetve meghatározott mezőgazdasági rendszerek, amelyeket kiemelt fontosságúaknak tekintenek, és amelyek „csatolt" támogatást kaphatnak? Ennek a megalapozásához szakmai tanulmányok elvégzésére lenne szükség, de nagy valószínűséggel a lobbierő fog dönteni.

6. Milyen (500–1000 euró közötti) szinten rögzítik a kisgazdaságok átalány támogatási szintjét? Lehet választani a több termelő kisebb összeggel való támogatása, vagy a kevesebb kisgazdaság magasabb szintű támogatása között.

7. Milyen arányt különítenek el nemzeti tartalékként, és ezt nemzeti vagy regionális szinten igazgatják-e?

Sorolhatnánk még hosszan a döntésre váró kérdések listáját, de ez csak a problémával behatóan foglalkozókat érdekelheti.

A javaslatok számos döntési kérdést az Európai Bizottság hatáskörébe utalnak át, de ebben az esetben is ajánlatos lenne, ha a román kormány illetékesei kidolgoznák saját álláspontjukat, hogy az egyeztetések

során a román nemzeti érdekeket is képviselni tudják. Érdemes lenne arra is felkészülni, hogy a KAP finanszírozását a piaci intézkedések tekintetében a többéves pénzügyi keret mellett két másik eszközzel is megerősítsék: 1) egy válsághelyzetek kezelésére szolgáló vésztartalékkal és 2) az Európai Globalizációs Alkalmazkodási Alap alkalmazási körének kibővítésével.

Jelen tanulmányunk terjedelmi korlátok miatt csupán a mezőgazdasági termelők részére nyújtott közvetlen kifizetésekre vonatkozó szabályokkal foglalkozik. Egy következőkben megjelenő tanulmányban behatóan fogunk foglalkozni a vidékfejlesztés 2014–2020 közötti reformjának kifejtésével, valamint a két pillér közötti szinergikus kapcsolat lényegének és fontosságának feltárásával.

Általános következtetések

Véleményem szerint Románia nincs felkészülve a 2014–2020 közötti programozási időszak kihívásaira, de ugyanakkor biztos vagyok benne, hogy határidőre elkészülnek majd a leadandó dokumentumok. Ez történt a SAPARD, valamint a 2007–2013 közötti programozási periódus esetében is. A gond csak az, hogy ily módon mindig utólagosan állapítható meg, hogy „jobb lett volna, ha…" Talán lesz egy kis politikai szélcsend, és a minisztériumokban dolgozók arra koncentrálhatnak majd, ami az agrárágazat jövőjét, a vidéken élők mindennapjait befolyásolja.

Az agrárpolitika az Európai Unió közös politikája, tehát mint tagországnak szem előtt kell tartanunk az EB javaslatait, azok szellemében kell Románia vidékfejlesztési dokumentumát kidolgozni, és úgy tűnik, hogy a jövőben a támogatások célszerű, hatékony felhasználását is komolyabban számon kérik majd rajtunk, mint eddig.

Túl kell lépnünk a mozgósító, szívmelegítő szlogenek ismételgetésén, amivel különösen az érdekvédelmi szövetségek vezetői jeleskednek, és ideje lenne az alapos, szakszerű munka megszervezésének. Sok igazság van abban a közmondásban, hogy „az ördög mindig a részletekben bújik meg", ezért az illetékeseknek részletesen át kell tanulmányozniuk a megjelent javaslatokat, és jut bőven tennivaló a szakembereknek is.

Irodalomjegyzék

EB 2010. *A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – A KAP jövője 2020-ig: az élelmezési, a természetes erőforrásokat érintő és a területi kihívások kezelése*, 2010. 11. 18. COM(2010) 672

EB 2011a. *Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a Közös Agrárpolitika keretébe tartozó támogatási rendszerek alapján a mezőgazdasági termelők részére nyújtott közvetlen kifizetésekre vonatkozó szabályok megállapításáról. Javaslat.* Brüsszel, 2011. 10. 12. COM(2011) 625

EB 2011b. *Az Európai Parlament és a Tanács rendelete az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról. Javaslat.* Brüsszel, 2011. 10. 12. COM(2011) 627

EB 2011c. *A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, a Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Az Európa 2020 stratégia költségvetése*, 2011. 06. 29. COM(2011)500

EB 2011d. *Agricultural Policy Perspectives. Member States Factsheets – Romania*, May 2011, EC, Agriculture and Rural Development

Eurostat 2007. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nut/print.do2 print-true

Giurcă D. (coord.), Alexandri C., Rusu M. 2012. *Reforma Politicii Agricole Comune în contextul perspectivei bugetare post-2013.* IER, Studiul nr.1, Bucureşti

Vincze M., Bíró B. E., Bíró B. J. 2011. *Romanian rural regions approaching to the new challenges after 2013*. The 10th anniversary of the Romanian Regional Science Association European Economic Recovery and Regional Structural Transformations, Cluj-Napoca, 24-25 June 2011

Vincze M., Mezei E., Marton Gy., Szőcs E. 2012. *A vidékfejlesztés területi különbözőségei az adottságok és a támogatások nézőpontjából a 2007–2011-es időszakban Romániában. Felkészülés a jövőbeli új kihívásokra.* EME kutatási pályázat az Erdélyi Tudományosságért program keretében, kézirat, EME könyvtár

Vincze M. 2011. *Dimensiunile teritoriale ale dezvoltării rurale şi regionale, element în creşterea sinergiei PAC şi a Politicii de Coeziune după 2013.* ASE Bucureşti, 10 iunie 2011, MADR (kézirat)

Vincze M. 2012a. *Noua Politică Agricolă Comună.* Reţeaua Naţională de Dezvoltare Rurală, Bucureşti, 22-23 martie 2012, www.rndr.ro

Vincze M. 2012b. *Analizarea propunerii Comisiei Europene pentru Politica Agricolă Comună 2014–2020.* Reţeaua Naţională de Dezvoltare Rurală, Odorheiu Secuiesc, 6-7 iunie 2012, www.rndr.ro

A Debreceni Egyetem emberi erőforrás tanácsadó szakán végzett pályakezdők munkaerőpiaci esélyei Magyarországon

OLÁH JUDIT[1] – HUTÓCZKI RENÁTA[2]

A jelenlegi gazdasági helyzetben, valamint az oktatás és a munka világa közötti kapcsolat miatt nagyon fontos, hogy milyen ismeretekkel rendelkeznek a végzett diákok a szakmájukkal, az elhelyezkedéssel kapcsolatban. Jelen tanulmány célja, hogy felmérjük a Debreceni Egyetem Agrár- és Gazdálkodástudományok Centrumának keretén belül működő Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar végzős – emberi erőforrás tanácsadó (MSc) szakos – hallgatóinak a munkaerőpiaccal kapcsolatos elvárásait, elképzeléseit, valamint a munkáltatók igényeit. 2012-ben kérdőíves felmérést végeztünk a vizsgált egyetemista csoportban, valamint debreceni szervezeteket kérdeztünk meg, szintén a kérdőív módszerével. 38 hallgató és 18 eltérő piaci szegmensű szervezet töltötte ki az önkitöltős, valamint az online kérdőívünket. A kapott eredményekből érdekes következtetéseket vontunk le, valamint összehasonlítottuk a hallgatók és cégek elképzeléseit, véleményeit bizonyos kérdésekben.

Kulcsszavak: pályakezdők, emberi erőforrás tanácsadó (MSc) szakos hallgató, munkaerőpiac, álláskeresés, elhelyezkedési lehetőségek.

JEL kódok: J10, J24, J62.

Bevezető

Magyarországon és Romániában is a napjainkban zajló politikai, gazdasági változások erőteljesen befolyásolják a munka világát. A munkavállalók nincsenek könnyű helyzetben, de ez még inkább elmondható a pályakezdőkről. Mindkét országban az utóbbi időben a foglalkoztatási ráták eltolódtak az életkor szempontjából, melynek eredményeként átmenetileg kevesebb munkahely szabadulhat fel a fiatal pályakezdők részére. A pályakezdők többnyire nincsenek tisztában a diplomájuk munka-

[1] Adjunktus, PhD, Debreceni Egyetem, Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar, olahjudit@agr.unideb.hu.

[2] Emberi erőforrás tanácsadó, MSc, Debreceni Egyetem, Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar.

piaci értékével, nem ismerik a lehetőségeiket, saját maguk képességeivel sincsenek tisztában, sőt a munkaadók sem tájékozottak a felsőoktatás területén, és gyakran nincsenek reális elvárásaik a pályakezdőkkel szemben.

Manapság nagyon nehéz a Debrecenben végzett pályakezdők helyzete, mert elhelyezkedési lehetőségeik erősen korlátozottak, Hajdú-Bihar megyét ugyanis munkaerőpiaci szempontból a hátrányos helyzetű megyék között tartják számon. Úgy gondoljuk, hogy ennek a hátrányos megkülönböztetésnek a hatása Debrecenben is érzékelhető.

Szakirodalmi áttekintés

A felsőoktatás és a munkaerőpiac kapcsolata

A gyorsan változó gazdasági környezetben az eddigiekhez képest is felértékelődött a naprakész gyakorlati tudás. Ennek fontosságára Vántus (2007) is rámutat. A pályájukat kezdő diplomások számára a gyors elhelyezkedés a kívánatos, de a nekik meghirdetett álláshelyek száma drámaian csökkent az elmúlt években. Egy-egy nagy állásportálon a meghirdetett kb. 3000 állásból kevesebb, mint 200 szól pályakezdőknek. Túlsúlyban vannak a fővároshoz köthető vagy ott betölthető pozíciók. Elmondható, hogy sosem avultak el olyan gyors ütemben az egyetemeken szerzett elméleti ismeretek, mint az elmúlt évtizedben. Az egyik fő probléma az egyetemen elsajátított tudás mellett egyre nagyobb mértékben háttérbe szoruló készségek helyzete (Fábri 2010).

Európában szinte már bevett gyakorlatnak számít, hogy a pályakezdők az egyetemi tanulmányaikat követően közvetlenül a munka világába lépnek: magas szintű elméleti tudással, de kevés gyakorlattal. A szakmai kérdések mellett a legtöbb területen az ún. lágy képességek (soft skills) fontosabbak, mint a tények, adatok ismerete. Ide tartoznak az olyan kompetenciák, mint a csapatmunka, a tanulás, az információ megosztás, a kommunikáció és az interdiszciplináris gondolkodási készség (János 2010).

A foglalkoztathatóság első megközelítésben annak a valószínűségét jelentette, hogy a hallgatók a végzés után meghatározott időn belül találnak-e munkát. Polónyi (2010) szerint a foglalkoztathatóság fogalmának megközelítései két csoportba sorolhatók. Az első szerint a foglalkoztat-

hatóság a diáknak azt a képességét jelenti, hogy végzés után munkát talál. A másik megközelítés azzal foglalkozik, hogy hogyan fejleszthetők a diákok tulajdonságai és az élethosszig tartó tanulásra való alkalmasságuk. Az alkalmazhatóság négy fő komponensből tevődik össze: szakértelem, képességek, öntudat és önbizalom, illetve a stratégiai gondolkodásra való képesség és hajlam.

A felsőoktatás tömegesedésének munkaerőpiaci hatását, a túlképzést már a '70-es években felismerték. Napjainkra ez a folyamat visszafordíthatatlan. A szociológusok és az oktatási szféra képviselői lényegében elutasítják a túlképzés fogalmát, hangsúlyozva, hogy az oktatás által létrehozott magasabb tudás, magasabb műveltség sokkal inkább pozitív dolog, mint hátrány. Az iskolázottabb emberek kulturáltabbak, egészségesebben élnek. A tudás alapú társadalom magától értetődően igényli a magasabb iskolázottságot. A tömegesedéssel azonban törvényszerűen csökken a kibocsátott diplomások minősége. Két módon lehetne biztosítani a magasabb színvonalú kibocsátást: az alacsonyabb képességszinttel rendelkezők felzárkóztatásával, vagy az alacsonyabb képességszinttel rendelkezők képzés közbeni kiszelektálásával (Polónyi 2010).

A túlkínálat egy létező, káros jelenség. Okát egyfelől az állami szintű koordináció hiányában, másfelől a profitorientált, de alacsony színvonalú felsőoktatási intézmények megjelenésében látják, amelyek „trendi" képzéseket kínálnak. Olyan vélemények is vannak, miszerint beszélhetünk ugyan túlkínálatról bizonyos végzettségek esetében, de nem ez a lényeg. Szerintük több képző intézmény alacsony színvonala vagy a végzősök elégtelen tudása és kompetenciái okozzák az elhelyezkedési nehézségeket. A harmadik csoport szerint a túlkínálat kérdése értelmezési kérdés. Nem feltétlenül probléma, hogy bizonyos területeken túlképzés folyik – ha egyáltalán beszélhetünk ilyesmiről. A kevésbé keresett végzettséggel rendelkezők munkaereje ugyanis más területeken fog hasznosulni, esetleg előfordulhat, hogy a végzettségüknél alacsonyabb szinten (Tóth – Várhalmi 2010).

A mai fiatal generáció jellemzői

A mai fiatalokra kevésbé jellemző a lázadás és az idealizmus, a generáció jövőképének legfontosabb elemei a kiegyensúlyozott családi élet és a biztos egzisztencia. Bizonyos szempontból erős materiális

szemlélettel jellemezhető a mai 14–25 éves korosztály, emellett azonban a személyes kapcsolatok ápolása (baráti, partner, család) és a szórakozás legalább ilyen fontosak. A mai fiatal generáció inkább individualista, ezt a korosztályt kevésbé hozzák lázba a közösséghez kötődő, kollektív cselekvések, valamint a spirituális értékek. A fiatalok nagyon passzívak a karitatív, politikai, civil kezdeményezésekben, valamint a vallásosság területén is. A munka területén nagyjából tisztában vannak lehetőségeikkel és korlátaikkal. Bár szeretnének biztonságos, életre szóló munkahelyet, tudják, hogy ez napjainkban nem lehetséges. De ha mégis hosszabb távon egy adott vállalkozásnál dolgoznak, akkor is számíthatnak arra, hogy tovább- vagy átképzésük szükséges lesz, hiszen a vállalkozások üzleti sikerük zálogának tartják a minőségi munkavégzést biztosító szervezetfejlesztést (Bácsné 2010). Tisztában vannak vele, hogy sok tanulásra, továbbképzésre, fejlődésre lesz szükségük, ha meg akarják állni a helyüket a munkaerőpiacon (Zeisler 2011).

A leggyakoribb kritika a pályakezdőkkel szemben a tapasztalat hiánya. Ez könnyen ördögi körré válik: a munkaadó nem veszi fel a pályakezdőt, ha nem rendelkezik munkatapasztalattal, viszont a pályakezdőknek soha nem lesz tapasztalatuk, ha a munkáltatók nem veszik fel őket. Ennek a problémának a megoldására több felsőoktatási intézmény működtet gyakornoki programokat, amelyek minimális lehetőséget biztosítanak arra, hogy a fiatalok belekóstoljanak a munka világába. A pályakezdők tapasztalatlanok, de rendelkeznek előnyökkel, értékekkel a szakmai tapasztalattal rendelkezőkkel szemben is. Ezek a lendület, új szakmai ismeretek, szakmai alázat, nyelvismeret, rugalmasság, mobilitás, kapcsolati tőke (Kártyás et al. 2010).

A munkaadók válogatnak, mert megtehetik: a versenyképes végzettség mellé megkövetelik a szakmai tapasztalatot és a nyelvtudást. A bolognai rendszerrel a munkáltatók nagy része nincs tisztában. Vannak olyan területek, ahol kifejezetten elvárják, hogy mesterfokozatot szerezzen az egyén. A diplomagyűjtés is trend a fiatalok körében – ezzel nincs probléma, ha egy határozott karrierterv olvasható ki belőle. A munkaadók kevésbé szeretik a 30 éves, 3 diplomás, de tapasztalattal nem rendelkező pályakezdőt. Ha a fiatal már dolgozott a vágyott iparágban, az jó ajánlólevél (Zeisler 2011).

Átmenet a tanulásból a munka világába

2000 óta a munka világa, a munkaerőpiac jellemzői egy sor mélyreható változáson mentek keresztül, amelyek feldolgozásához mind a képző intézményeknek, mind a tanulóknak időre van szükségük. Az európai közösség bővülésével egyre nagyobb és nyitottabb munkaerőpiac alakul ki. Növekszik a harmadik szektor szerepe, egyre magasabb képzettséggel rendelkező munkavállalókra lesz szükség. Új foglalkozások, szakmák jönnek létre, növekszik a rövidebb idejű, határozott időre szóló pozíciók aránya. Egyfajta fragmentálódás tapasztalható. Nagyon gyors a technikai fejlődés, ezzel együtt bizonyos szakmákban a tudás, a know-how elavulása is gyorsul.

A globalizációval megjelenő munkaerőpiaci makro hatások nagyobb bizonytalanságot hoznak a fiatalok életpályával kapcsolatos döntéseibe, amelyeket a képző intézményeken túl a munkatapasztalatok, a szociális ellátórendszer jellemzői, a követendő életpálya-stratégiáról a családban fennálló nézetek, egyes szakmák presztízse és ezek változásai mind befolyásolnak. Jelentős heterogenitás tapasztalható országonként, a társadalom egyes nemi, faji, iskolázottsági jellemzők által meghatározott csoportjaiban. A magasabb szintű képesítésekkel rendelkezők általában kevesebb problémával néznek szembe a munkaerőpiaci integrációjuk során. Nem ugyanaz a kihívás jelenik meg egy kisvárosi, elsősorban felsőfokú szakképzésekre orientálódó főiskola esetében, mint egy nagyvárosi, sokkarú tudományegyetem számára (Derényi 2010).

Az iskolábajárás időtartama meghosszabbodik, a felsőfokú képzés részvételi arányai növekednek, mellyel párhuzamosan növekszik a képzésből a munka világába való átmenet jelentősége. Az átmenet időszakában történik meg az iskolából kikerülő fiatalok munkaerőpiaci beilleszkedése, a fiatalok képzettségüknek, lehetőségeiknek megfelelő munkaerőpiaci pályára állása. Az átmenet folyamatában valósul meg az iskolai kibocsátás és a munkaerőpiaci kereslet szerkezetének egymáshoz igazodása. A nemzetközi tapasztalatok szerint a fiatalok életpályájának nagyjából az első tíz esztendeje tekinthető a munka világába való átmenet részének (Galasi et al. 2001).

A felsőoktatás és a munkaerőpiac közötti átmenet napjaink egyre „divatosabb" kutatási területévé vált, Európa-szerte nagy figyelmet fordítanak az átmeneti folyamat vizsgálatára a diplomások körében.

Teichler (1999) a korábbi kutatásokkal ellentétben úgy véli, hogy beszélhetünk a felsőoktatásból a munkaerőpiacra való átmenetről is, mely nem független a munkaerőpiacra való kilépés folyamatától. A munkaerőpiaci átmenetet teljeskörűen csak más átmeneti időszakkal együtt – mint a szülői házból való kirepülés, gyermekvállalás – lehet vizsgálni.

Más kutatások a témakört szűkebben értelmezve vizsgálták, és az egyre nehezebbé váló munkaerőpiaci integráció fő okának az oktatás elégtelen színvonalát tartják. A megoldást abban látják, hogy az oktatási rendszert a munkáltatók elvárásaihoz igazodóan kellene átalakítani, hogy zökkenőmentessé tegyék a fiatalok számára a munka világába való átmenetet.

Az átmenet a felsőoktatás és az elhelyezkedés közti szakasz. Az OECD 2000-es vizsgálata szerint ez a folyamat egyre összetettebb és bizonytalanabb lett a nyolcvanas évektől kezdve, egyre bonyolultabbá vált a fiatal végzettek számára a munkaerőpiaci beilleszkedés. Ez tükröződik az egyre hosszabbá váló munkanélküli státuszban, illetve a betöltött munkakör és a képzettség szakmai tartalmának egyre rendszeresebb szétcsúszásában (Nándori 2010).

Az európai felsőoktatási tendenciákhoz hasonlóan Magyarországon is meghatározó a tömegessé válás. A felsőoktatás expanziója miatt a munkaerőpiacon a megnövekedett kínálat azt eredményezi, hogy a friss diplomások egyre hosszabb időt töltenek el álláskereséssel, és a relatív bérelőny csökkenése miatt a korábbinál kevesebb elfogadható bérajánlatot kapnak, nehezebben találnak maguknak megfelelő állást, több a munkanélküli a végzést követő időszakban (Galasi 2002). A tanulásból a munka világába történő átmenet hosszú idő, akár tíz évet is igénybe vehet, s ez alatt az érintettek a legkülönbözőbb tanulmányokat folytatják, illetve a legkülönbözőbb módon váltják, illetve párosítják a tanulást a munkával (Galasi et al. 2001).

A pályakezdőknek látniuk kell, hogy versenyben vannak a munka-

helyeiket őrző, tapasztaltabb munkavállalókkal, a munkaerőpiacról korábban bármely okból kiszorult, de tapasztaltabb munkavállalókkal, a célzott térségbe beáramlókkal, a tehetősebb anyagi, családi háttérrel rendelkezőkkel, a jobb társadalmi-gazdasági környezeti feltételekkel rendelkezőkkel (Rezsőfi 2006).

A statisztikai adatok azt jelzik, hogy a diplomával rendelkezők viszonylag könnyen el tudnak helyezkedni, és a jövedelmük is meghaladja a középfokú végzettségűek fizetését. A foglalkoztatottságban vannak problémák: az ezredforduló óta nehezebb a frissdiplomások elhelyezkedése, bár ez nem jelent tömeges munkanélküliséget. Ez leginkább abban nyilvánul meg, hogy nehézkesebb az elhelyezkedés, illetve kevesebb a szakmában való elhelyezkedés.

A hazai munkaerőpiacon néhány műszaki, esetleg közgazdasági szakterületen beszélhetünk munkaerőhiányról, de egyes esetekben főként minőségi problémákról van szó, illetve a munkaerőpiac kereslet-kínálatának eltéréséről beszélhetünk. A diplomások elhelyezkedésére vonatkozó statisztikák mögött sokféle folyamat húzódik meg. Egyes területeken könnyű az elhelyezkedés. Más területeken nehezebb elhelyezkedni, de magasak a bérek (Garai et al. 2010).

Az elemzés anyaga és módszere

Vizsgálatainkat egyrészt a Debreceni Egyetem Agrár- és Gazdálkodástudományok Centruma, Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar emberi erőforrás tanácsadó szakán végzős, nappali tagozatos hallgatói között végeztük. 38 fő töltötte ki a kérdőívünket. A szakra többféle alapdiplomával lehetett bekerülni: andragógia, pedagógia, bölcsész szakos diplomákkal is felvételt nyertek, de gazdasági területről is érkeztek hallgatók. A kérdőív 21 zárt kérdést tartalmazott. A kérdéseinkkel szerettük volna megtudni, hogy milyen szempontokat preferálnak a pályakezdők a munkahelyválasztásnál, vizsgálni szerettük volna a mobilitást, hogyan látják az elhelyezkedési esélyeiket, arra is kíváncsiak voltunk, hogy milyen módszerekkel keresnek munkát, milyen területen szeretnének elhelyezkedni.

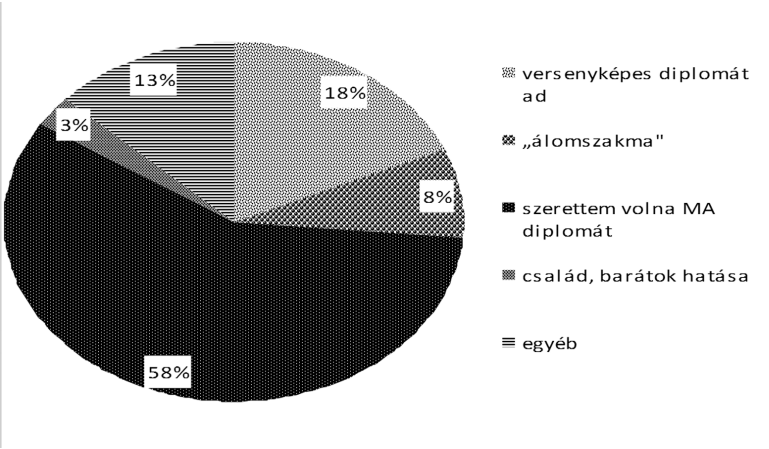
A másik kérdőíves felmérést eltérő hátterű debreceni vállalatoknál végeztük. Összesen 65 céget kértünk meg, hogy töltsék ki online az ösz-

szeállított kérdőívet. 18 választ kaptunk, ez az arány összességében nem mondható rossznak. 6 önkormányzati, 5 kis- és középvállalkozás, 3 multinacionális vállalkozás, 2 nagyvállalat, 2 személyzeti tanácsadó cég válaszolt. A szervezeteknek 8 kérdést tettünk fel, ezek nyitott és zárt kérdések voltak. Hasonló kérdéseket tettünk fel a vállalatoknak, mint a hallgatóknak, annak érdekében, hogy összehasonlítható eredményeket kapjunk.

A kutatás eredményei

A Debreceni Egyetem Agrár- és Gazdálkodástudományok Centruma, Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar emberi erőforrás tanácsadó szakán túlnyomó többségben nők tanulnak. A válaszadók 11%-a volt férfi (4 fő), a maradék 89%-ot (34 fő) a nők teszik ki. A nemek összetétele azért érdekes, mert ebből arra a következtetésre lehet jutni, hogy a szak iránt leginkább a gyengébbik nem érdeklődik.

A következő kérdésünk arra irányult, hogy ki miért jelentkezett erre a szakra: mi volt a motivációjuk, ki/mi befolyásolta a hallgatókat a jelentkezésnél.

Forrás: Saját vizsgálat, 2012

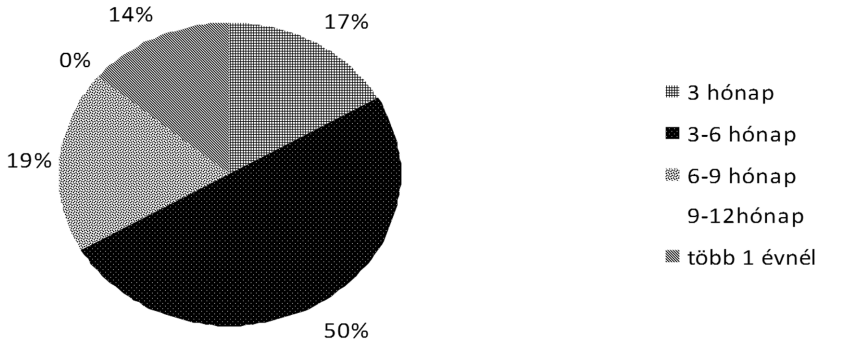
1. ábra. Miért az emberi erőforrás tanácsadó szakra jelentkeztél?

Az 1. ábráról leolvasható, hogy a válaszadók 58%-a azért jelentkezett, mert szeretett volna mester szakos diplomát. A megkérdezettek 18%-a gondolta úgy, hogy ez a végzettség versenyképes diplomát ad. Csupán 8% (3 fő) válaszolta azt, hogy azért szeretett volna ezen a szakon továbbtanulni, mert „álomszakma". A kitöltőknek csupán a 3%-a jelentkezett a család, barátok hatására. A válaszadók 13%-a egyéb okból jelentkezett: volt, aki azt felelte, hogy azért jelentkezett, mert ez a szak felelt meg az érdeklődésének. Volt olyan, aki azt válaszolta, hogy nem volt más lehetősége. Olyan is akadt, aki azt nyilatkozta, hogy elhivatottan érdeklődött a terület iránt, ezért döntött így. Egyetlen személy válaszolta azt, hogy azért jelentkezett ide, mert úgy gondolta, hogy könnyebb lesz az elhelyezkedés, ha elvégzi ezt a szakot. Az eredmények azt mutatják, hogy az első számú motiváció a mester diploma megszerzése volt.

A következő kérdéssel arra kerestünk választ, hogy hogyan látják 2012-ben – a végzés évében – a hallgatók, mennyire lesznek piacképesek ezzel a diplomával. A válaszadók többsége, 26 hallgató úgy látja, hogy nagyon nehéz lesz elhelyezkedni, mert kevés az üres álláshely. Csupán nyolcan optimisták, ők úgy gondolják, hogy könnyű lesz munkát találni. Négyen válaszolták azt, hogy nem fognak munkát találni. Megállapítható a kapott válaszokból, hogy a végzősök pesszimisták az elhelyezkedést illetően, a többség nem bízik abban, hogy el tud helyezkedni a szakmában.

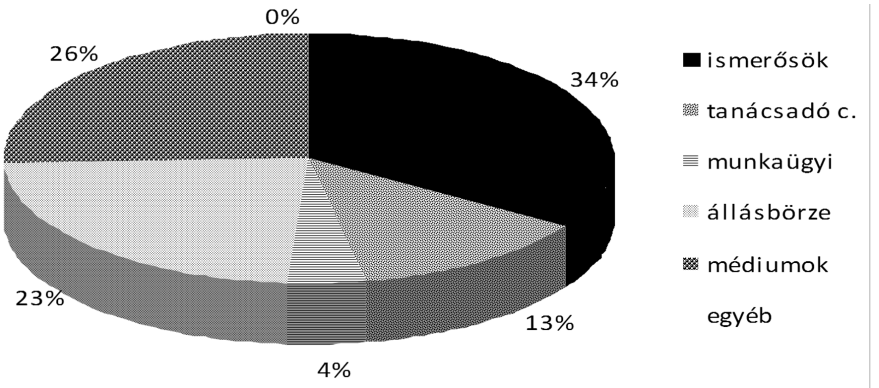
A következő kérdés azokra vonatkozott, akik még nem dolgoznak. Mit gondolnak, mennyi idő alatt fognak munkát találni? Hogyan látják az elhelyezkedés időtartamát? Ezt mutatja a 2. ábra. Ezen látszik, hogy a megkérdezettek 50%-a szerint 3-6 hónap alatt fognak munkát találni. A válaszadók 19%-a mondta, hogy 6-9 hónap lesz majd szükséges a munkakereséshez. 17% szerint 3 hónap kell majd az elhelyezkedéshez. 14% véleménye szerint több mint 1 évet fog igénybe venni a munkakeresés. Ez azt jelenti, hogy a válaszadók fele bízik abban, hogy maximum 6 hónap alatt el fog tudni helyezkedni.

Következő kérdésünkkel arra kerestünk választ, hogy a végzősök véleménye szerint milyen módszerekkel érdemes állást keresni. Ezt mutatja a 3. ábra.

Forrás: Saját vizsgálat, 2012

2. ábra. Ha még nem dolgozol, szerinted mennyi idő alatt fogsz tudni elhelyezkedni?

Forrás: Saját vizsgálat, 2012

3. ábra: Milyen módszerekkel érdemes állást keresni?

A 3. ábra mutatja, hogy a válaszadók 34%-a szerint ismerősök által érdemes munkát keresni. A kitöltők 26%-a mondta, hogy különböző médiumok segítségével érdemes állást keresni. 23% szerint az állásbörze a jó megoldás. Tanácsadó cégeket csak 13% jelölt be. A munkaügyi

központot pedig csak a válaszadók 4%-a jelezte. A hallgatók leginkább az ismerősök általi munkakeresést preferálják, illetve a különböző médiumokat (újságok, tv, internet). Véleményünk szerint így hamarabb és többféle információhoz jutnak. Napjainkban elterjedt tény, hogy az álláskeresés talán az ismerősök által a legegyszerűbb, amit a kutatásunk eredménye is alátámasztott.

A második részben a vállalatokkal végzett kérdőíves felmérésünk eredményeit elemezzük. Összesen 65 debreceni szervezetnek küldtük el az általunk készített online kérdőívet, amiből 18-at kaptunk vissza. Minden piaci szegmensből kaptunk válaszokat, eltérő aránnyal.

Első kérdésünkkel a vállalat típusát szerettük volna megtudni. Ez érdekes volt olyan szempontból, hogy a kiküldött kérdőívekre milyen vállalatok válaszolnak legtöbben. A legnagyobb arányban az önkormányzati szervezetek válaszoltak (33%). Őket követik a kis- és középvállalatok, 28%-os arányban. Harmadik helyen a multinacionális cégek állnak 17%-kal. A nagyvállalatok és a személyzeti tanácsadó cégek állnak az utolsó helyen 11%-kal.

Következő kérdésünk arra irányult, hogy megtudjuk: alkalmaznának-e HR gyakornokot a megkérdezett szervezetek. A megkérdezett cégek 56%-a igennel válaszolt, 44%-a válaszolt nemmel. Ez az arány véleményünk szerint negatív, hiszen ebből arra következtetünk, hogy a vizsgált szervezetek nem igazán nyitottak gyakornokok fogadására. Ennek számos oka lehet, amelyre kíváncsiak voltunk, és megkérdeztük a kérdőívben. Akik nemmel válaszoltak arra a kérdésre, hogy alkalmaznának-e gyakornokot, kértük, hogy indokolják választásukat. A következő válaszokat kaptuk: a szervezetnek nincs kapacitása ilyen területen egy egész munkakörre, nincs HR-es, a munkaügyet kiszervezték, a személyi állomány adatvédelme miatt nincs HR-es, személyes adatok nem kiadhatóak, központosított HR tevékenység zajlik a vállalatnál, a jelen vállalati struktúrához képest és az ebből adódó humánpolitikai feladatok ellátásához a vállalat elegendő munkavállalói létszámmal rendelkezik.

A következő kérdésünk arra irányult, hogy megtudjuk: a pályakezdő tudása mennyire gyakorlatias. A válaszadó vállalatok 40%-a szerint kevésbé gyakorlatias a pályakezdők tudása, 30% szerint gyakorlatias,

20% szerint elfogadható. 10% szerint egyáltalán nem gyakorlatias, nagyon gyakorlatiasként pedig senki sem értékeli. A vállalatok véleménye alapján tehát arra lehet következtetni, hogy a képzés nem eléggé gyakorlatias, bár volt olyan vélemény is, mely szerint az. Véleményünk szerint ez diák- és szervezetfüggő. Vannak vállalatok, amelyek nyitottak a pályakezdőkre, hiszen ők olyan, az egyetemen tanult szakmai újításokat mutathatnak egy cégnek, amelyekről esetleg nem hallott még a szervezet. A fiatalok lelkesek, mobilisak, könnyen tanulnak. Ám sok szervezet nem vállalja a kockázatot egy pályakezdővel. Az álláshirdetésekben tapasztalattal rendelkező embereket keresnek, viszont egy pályakezdőnek nehéz tapasztalatot szereznie.

Következtetések és javaslatok

A kutatási eredményekből több következtetést is megfogalmaztunk: a munkáltatók szerint a vizsgált emberi erőforrás tanácsadó szakosok tudása nem eléggé gyakorlatias, az egyetemnek jobban fel kell készítenie a hallgatókat az álláskeresésre, valamint gyakorlatiasabbá kellene tenni a képzést. Összességében a hallgatók reális elképzelésekkel rendelkeznek a munkakeresés időtartamát illetően. Az alkalmazott álláskeresési módszerek közül a médiumok használata a legelterjedtebb. Megállapítható, hogy a hallgatók figyelemmel kísérik a munkaerőpiacot, figyelik az aktuális álláslehetőségeket. A megkérdezettek többsége komplex feladatkörben szeretne elhelyezkedni.

A pályakezdők a gazdasági válság óta talán még nehezebb helyzetbe kerültek, mint korábban. A munkáltatók rengeteg ellenérvet tudnak felsorakoztatni a pályakezdők alkalmazásával szemben: tapasztalatlanság, nem rendelkeznek megfelelő nyelvismerettel, sokan elegendő szakmai tudással sem tudnak szolgálni. Azt gondoljuk, hogy a frissen végzettek rendelkeznek előnyökkel is: ők hozzák a legújabb szakmai ismereteket, ismerik az új technikákat, módszereket, esetleg a nemzetközi trendekben is jártasak. Fontos a nyelvtudás életben tartása. Minél fiatalabb valaki, annál rugalmasabb, könnyen és gyorsan alkalmazkodik. Emellett a szemlélet is formálható, ami előnyös a szervezeteknek, ugyanis a saját arcára formálhatja a pályakezdőt, és a saját szervezeti kultúrájának meg-

felelően szocializálhatja. A rugalmassággal összefügg a mobilitás. A fiatalok könnyen mobilizálhatók, szívesen vállalnak sok utazással járó feladatokat, és költöznek is, ha szükséges. Tehát vannak előnyei is a frissdiplomások alkalmazásának.

A pályakezdők sikerességének növelése érdekében mindkét oldalnak, a munkáltatóknak és a pályakezdőknek is kell változniuk bizonyos területeken, és így talán a két oldal elvárásai közelebb kerülnek egymáshoz.

Irodalomjegyzék

Bácsné Bába É. 2010. Az időtényező szerepe a tartalmi vezetési feladatokban. *A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei* II. évf. 2-3. (No. 3-4) 126–133.

Derényi A. 2010. A felsőoktatás és foglalkoztathatóság kapcsolatának értelmezése. *Educatio* XIX. évf. 3. 361–369.

Galasi P. 2006. Fiatal diplomások a munkaerőpiacon a tömegesedés időszakában. *Educatio* 2. 227–236.

Fábri G. 2010. Munkaadók és pályakezdők. Beszélgetés Tóth István Jánossal, az MTA KTI tudományos főmunkatársával, az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézet ügyvezető igazgatójával. *Felsőoktatási műhely* 3. 7-11.

Galasi P. – Tímár J. – Varga J. 2001. Pályakezdő diplomások a munkaerőpiacon. In: Semjén András (szerk.): *Oktatás és munkaerőpiaci érvényesülés*. Budapest, MTA KTK, 73–89.

Garai O. – Horváth T. – Kiss L. – Szép L. – Veroszta Zs. (szerk.) 2010. *Diplomás pályakövetés IV. Frissdiplomások*. Budapest, Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. 98–110.

János Zs. 2010. Az egyetemről a munka világába. *Karrier Plusz* 16–17.

Kártyás G. – Répáczki R. – Takács G. 2010. *Kezedben a karriered!* Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. 67–72.

Nándori E. 2010. Átmenet a felsőoktatásból a munkaerőpiacra. In: Garai O. et al. (szerk.): *Diplomás pályakövetés IV. Frissdiplomások 2010*. Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. 193.

Polónyi I. 2010. Foglalkoztathatóság, túlképzés, Bologna. *Educatio* 3. 384–401.

Rezsőfi I. 2006. *Hajdú-Bihar megye munkaerőpiaci helyzete, hatása a területfejlesztésre*. Debrecen, Doktori (PhD) értekezés, 145.

Teichler, U. 1999. Higher Education Policy and the World of Work: Changing Conditions and Challenges. In: *Diplomás pályakövetés IV. Frissdiplomások 2010*. Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. 193.

Tóth I. – Várhalmi Z. 2010. Diplomás pályakezdők a versenyszektorban. *Educatio* 3. 422–427.

Vántus A. 2007. A dolgozók munkahelyi megelégedettsége Hajdú-Bihar megye tejtermelő gazdaságaiban. In: *Agrárgazdaság, Vidékfejlesztés, Agrárinformatika* (AVA-3) Nemzetközi Konferencia. DE ATC AVK. március 20–21. (DVD)

Zeisler J. 2011. Vonzások és voksok. *Figyelő* 3-6.

Idővizsgálatok a vezetők személyes hatékonyságának fokozása érdekében

BÁCSNÉ BÁBA ÉVA[1]

Kutatásomban idővizsgálatokat végeztem menedzserek körében annak bebizonyítása érdekében, hogy az időnek az erőforrások közt van a helye, megfelelő időgazdálkodással pótlólagos forráshoz juthat mind a vezető, mind a szervezet. A vezetők személyes hatékonyságának növelési lehetőségeit vizsgálva a kérdést nem a hagyományos time management felől közelítettem meg, hanem arra szerettem volna rávilágítani, hogy a vezetői tevékenységen belül melyek azok a területek, funkciók, amelyek a vezető személyes irányítását igénylik, illetve melyek azok, amelyeket háttérbe lehet szorítani, esetleg delegálni lehet. Vizsgálataimban kerestem azokat a tényezőket is, amelyek segíthetik a menedzseri munka ilyen irányú átrendeződését.

Kulcsszavak: idővizsgálatok, személyes hatékonyság, menedzseri munka átrendeződése, szervezeti folyamat feladatok, tartalmi feladatok.

JEL kódok: M10, M12, M50.

Bevezetés

Az idő, mint erőforrás egyedülálló tulajdonságokkal rendelkezik: az egyén számára véges, visszafordíthatatlan, nem raktározható, mindenki számára egyformán hozzáférhető. Ezek a tulajdonságok mutatnak rá az időparadoxonra, vagyis arra, hogy bár a rendelkezésünkre álló idő korlátozott, felhasználási lehetőségei korlátlanok.

„Az idő rabságából szabadulni vágyók" jelentős részét teszik ki a menedzserek. Mivel az ő munkájuknak is az idő ad keretet, érthető, hogy a vezetéstudomány területén is időről-időre előtérbe kerültek az időgazdálkodással foglalkozó time management kutatások, amelyek az idő hatékony felhasználását állították a középpontba.

Kutatásomban a hagyományos time managementtől némileg elmozdulva arra vállalkoztam, hogy a vezetői munkát feltérképezve feltárjam az időtényező vezetésben betöltött szerepét, bebizonyítsam, hogy az

[1] PhD, Debreceni Egyetem, Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar, Vezetés- és Szervezéstudományi Intézet, e-mail: babae@agr.unideb.hu.

idő, mint erőforrás a menedzseri és a vállalati eredményesség, hatékonyság fokozásának szolgálatába állítható.

Arra törekedtem, hogy konkrét kutatások alapján olyan megállapításokat, következtetéseket vonjak le, amelyek segítik a szervezetek vezetőit abban, hogy mind személyes, mind vállalatuk időfelhasználását hatékonyabbá tegyék.

Vizsgálataimban abból indultam ki, hogy az időnek az erőforrások közt van a helye, megfelelő időgazdálkodással pótlólagos forráshoz juthat a vezető, illetve a szervezet. Szerettem volna feltárni a különböző szervezeti méretű (mikroszintű, kis, közép, nagy), átalakulást átélt, és még át nem élt szervezetek különböző korú, nemű, végzettségű, beosztású, munkaidejű vezetőinek véleményét az időtényezőről és az időhatékonyság javíthatóságáról. Be akartam mutatni a vezetők vezetési tevékenységének időgazdálkodási gyakorlatát, értékelésük alapján fel szerettem volna tárni, hogy napjainkban mely vezetési feladatok kerülnek előtérbe, melyek szorulnak háttérbe, azaz milyen átrendeződések vannak a vezetői tevékenységben.

Szakirodalmi áttekintés

A menedzserek tényleges munkaideje az egész világon hosszabb, mint a törvényes munkaidő, és ahogy a vezetéstudomány időgazdálkodással foglalkozó kutatásai tanúsítják, tíz vezetőből kilenc küszködik időhiánnyal. Ha a vezető meg akar szabadulni az időhiány okozta szorongásaitól, az erőn felüli munka fáradtságától, családi és egészségi problémáitól, hatékonyan kell gazdálkodnia saját és a vállalat vezetésére szánt, vagy ahhoz szükséges idejével. A legfelső vezetőnek, illetve vezetésnek a gazdasági lehetőségek figyelembe vétele mellett úgy kell megszervezni a vállalatvezetői munkát, hogy összhangot tudjon teremteni feladata, ideje, képességei és magánélete között. A vezetéstudomány területén éppen ezért időről-időre előtérbe kerültek az időgazdálkodással foglalkozó time management kutatások, és így mára már az időgazdálkodás négy generációja segíti a menedzsereket az önszervezés „high-tech”-jének elsajátításában.

Az időgazdálkodással foglalkozó szakírók első generációja *az idő hatékony felhasználását* állította a középpontba, vagyis abban akartak a

vezetők segítségére lenni, hogy mindent a lehető legrövidebb idő alatt, a legkisebb energiabefektetéssel tudjanak elvégezni. Josephs az *Időgazdálkodás vezetőknek* (1996) című könyvében mutatta be személyes időgazdálkodási rendszerét. Kiindulásként meghatározta az időmegtakarítás három alapelvét:

1. a szükségtelen, megszokásból végzett dolgok kiiktatása;
2. egyszerű, könnyebb, gyorsabb megoldások keresése (egyszerűsítés);
3. egyszerre két-három dologgal foglalkozni.

A 70-es évek generációja a hatékonyság helyett az *eredményességet* hangsúlyozza. Lakein (1995) szerint a vezető az előtte álló feladatok közül mindig azt választja, amelynek a legnagyobb a hozama. Fontosabb, hogy a menedzser mire használja az időt, mint az, hogy minden feladat a lehető leghatékonyabban legyen elvégezve. A vezető munkája akkor lehet eredményes, ha a fennálló szükségletek alapján meghatározza hosszú távú, illetve ezek elérését biztosító azonnali céljait, melyeket prioritásuk alapján rendszerez. Ez az ABC rendszer. A a nagyon fontos, B a közepesen fontos, C a nem fontos célok megjelölésére szolgál. Az A célokon belül a legfontosabb A-1-es jelölést, a második A-2-est, a harmadik A-3-ast kap, és így tovább. A B, C célok hasonló felosztása után a célok megvalósításához szükséges feladatok listázása történik. A listáról a nem fontos, az azonnal el nem végezhető feladatokat törölni kell, így maradnak az azonnal elvégzendő tevékenységek. Ezekhez határidőket kell rendelni, ütemezni kell, majd ütemezés szerint végrehajtani. Lakein követője, LeBoeuf (1999) azt vallja, hogy eredményesnek lenni annyi, mint alternatív célok közül kiválasztani a leghelyesebbet, és azt elérni. Ahhoz, hogy a vezető a jövőben a legjövedelmezőbben használhassa fel idejét és energiáját, elengedhetetlen, hogy előtte időt és energiát szánjon a tervezésre. Egyszerűen így fogalmazza meg a munkabefektetés-elméletet: a vezetőnek fel kell áldoznia valamennyit jelen idejéből és energiájából, hogy a későbbiekben kevesebb munkával többet tudjon teljesíteni. Az időfelhasználás racionalizáláshoz időelemzés készítését javasolja. Ennek során körülbelül harminc szokásos heti tevékenység időtartamát kell a vezetőnek először megbecsülni, majd ténylegesen felmérni. A becsült és a valós érték összevetéséből kiderül, hogy hová tűnik a vezető ideje, milyen időrablók hátráltatják munkáját.

A második generáció képviselője Oncken (2000) is, aki *Monkey Business* címmel jelentette meg időgazdálkodási menedzser technikáját. A *majom-analógia* segítségével a vezető visszanyerheti rejtélyesen elvesztett idejét. A majmok az éppen sorra kerülő feladatokat szimbolizálják. A vezetőkre rátelepedhetnek a majmok, nyaggathatják őket, megoldást várva. Ha halogatják a megoldást, számuk tovább növekedhet, ami a vezető teljesítményromlásához vezethet. A vezető akkor felel meg a vele szembeni elvárásoknak, ha képes a vállalata számára innovatív, újító döntések meghozatalára. (Hiszen az állandóan változó gazdasági környezetben az innováció hiányában rugalmatlanná váló szervezetnek még a fennmaradása is kétséges.) A vezetőnek minél több szabad felhasználású időre van szüksége, hogy innovatív döntéseket hozhasson. A szabad felhasználású idő legnagyobb ellensége a beosztottakra fordított idő. A legnagyobb időrabló, amikor az adott majom a beosztott válláról sikeresen ugrik eredeti gazdája vállára, azaz a beosztott főnökére tolja feladata megoldását. A legfontosabb vezetői döntés az időfelhasználás javításában: visszaadni mindenkinek a majmát (feladatát), etesse, gondozza mindenki a sajátját (oldja meg, vállalja érte a felelősséget). Meg kell még határozni a majometetési időt is, azaz a főnök-beosztott konzultációt. Összegezve: a vezetőnek kezdeményező, önállóan cselekvő, megbízható beosztottakra, hatékony vezetői kommunikációra és a beosztottak rendszeres ellenőrzésére van szüksége.

A 80-as, 90-es években a vezetéspszichológia kiemelt kutatási területe lett az időgazdálkodás. Rue és Byars *Supervision* (1990) című művükben a vezetői munkát megszakító eseményeket, az előre nem tervezett krízishelyzeteket, a vezető személyes szervezetlenségét és a külső rendetlenséget sorolják az időveszteség okai közé. A szerzők szerint a vezetőnek célszerű először időelemzéssel a tipikus időrablókat kiszűrnie, majd hasznos munkahelyi szokásokat bevezetnie a megfelelő időgazdálkodás kialakításához. Ajánlják még iratkezelési technikák alkalmazását, emlékeztetők, iratrendezők használatát, hatékony telefonálási módszereket, ötleteket a zavaró látogatók leszerelésére, a halogatások elkerülésére, feladat és felelősség delegálására. Javasolják a munkahelyi kommunikáció fejlesztését a személyes megbeszélések, az

írásos közlések és az értekezletek terén. Ez azért fontos, mert a kommunikáció alapvető részét képezi a vezető munkájának, segítségével kölcsönös bizalmon alapuló, igényes együttműködés jöhet létre vezető és beosztottak közt (Dajnoki, 2007), ami pozitívan visszahathat a vezető időgazdálkodására is.

Smith (1994) is pszichológiai oldalról közelíti meg az időgazdálkodást. Szerinte az időgazdálkodás nem más, mint eseményirányítás. Ezt így magyarázza: az idő alapeleme az esemény. Az idő lényegében nem más, mint események sora, egymásutánja. Vannak olyan események, melyeket az ember teljes mértékben képes irányítani, és vannak olyanok, amelyeket egyáltalán nem. Az emberek elsősorban a számukra fontos eseményeket szeretnék irányítani. Ezek a prioritásaik, melyeket vezérlő értékeik, azaz személyiségük alapvető építőelemei (tisztesség, becsület, őszinteség stb.) határoznak meg. A tettek és a vezérlő értékek önmegvalósítással, önszervezéssel kerülnek közelebb egymáshoz. Az értékek határozzák meg, hogy *miért*, a hosszú távú célok mutatják meg, hogy *mit*, a köztes célok pedig azt, hogy *hogyan* lehet a kitűzött célt megvalósítani. A cél valójában egy fennálló állapottal való konfrontáció. Megvalósítása azt jelenti, hogy az egyén valami újat hoz létre, elhagyja az ismerős, kényelmes terepet, a komfortzónát, új magatartásformákat kénytelen elsajátítani. A céloknak konkrétaknak, mérhetőknek, cselekvésorientáltaknak, reálisaknak és jól időzítetteknek kell lenniük. Smith a gyakorlatban a Franklin Időtervező (a Franklin Quest Company dolgozta ki) használatát ajánlja. Ez a korábban bemutatott ABC rendszerre épül, azaz fontossági sorrendbe állított célok által meghatározott napi feladatok tervezésére.

Gitlin (1992) is a vezető személye felől közelíti meg az időgazdálkodás kérdését. Önismeret segítségével a vezető tisztázhatja, mit akar és mire képes. Az idő nem képes alkalmazkodni a vezető időigényéhez, de a vezető képes igazodni az idő múlásához. Ha a vezető tudatában van annak, hogy adott idő alatt nem képes képességei maximumát nyújtani, akkor mindenképpen új gondolkodásmódot és munkastílust kell elsajátítania. A hatékony időbeosztáshoz vezető út első lépése tehát az, hogy a vezető felméri saját maga és jelenlegi időbeosztásának gyengéit és erősségeit.

Az időgazdálkodás legkorszerűbb, negyedik generációjának megalapozója, Covey (2004) az egyéni időtervezés megkönnyítésére egy könnyen átlátható *modell*t alkotott. Modelljének két dimenzióját a fontosság és a sürgősség képezi. A tevékenységek fontosságát az határozza meg, mennyire visz közel a célok eléréséhez. A sürgősség a tevékenységhez kapcsolódó határidőt jelenti.

	Sürgős	**Nem sürgős**
Fontos	*Sürgős és fontos dolgok:* Kritikus helyzetek Égető problémák Határidők	*Fontos, de nem sürgős dolgok:* Megelőzés Kapcsolatépítés Új lehetőségek keresése Tervezés Rekreáció
Nem fontos	*Nem fontos, de sürgős dolgok:* Közbejött dolgok Küszöbön álló ügyek	*Sem nem fontos, sem nem sürgős dolgok:* Rutin feladatok Időtöltések Bizonyos telefonok, posták

Forrás: Covey, 2004

1. ábra. Covey modellje

Az időgazdálkodással foglalkozó szakírók jelentős része konkrét időgazdálkodási technikákat is megfogalmazott. Ezen technikákból megkíséreltem felállítani egy egymásra épülő, általánosan alkalmazható időgazdálkodási módszert.

- Az eredményes időgazdálkodáshoz vezető út első lépése a *listakészítés.* Az összes napi – vagy akár heti, havi – feladatot fel kell jegyezni.
- Ezt követi a *feladatok rangsorolása*.
- A rangsorolást logikusan követő lépés az *időrabló tevékenységek kiszűrése*.
- Az időgazdálkodás *négy-negyedes módszere*, amely a leghatékonyabban hangsúlyozza fontos feladatainkat (A – fontos és sürgős, B – fontos, C – sürgős, D – egyéb, rutin feladatok).

A bemutatott szerzők közül Josephs, Lakein, Smith és Covey egyaránt javasolja a listázást és a rangsorkészítést. Leboeuf, Rue–Byars az időrablók leleplezésében és az ellenük való védekezésben mutatnak utat. Ezen technikák akár önállóan, akár egymásra épült egészként alkalmazhatók a vezetői munka hatékonyságának fokozására.

Anyag és módszer

A kutatás szervesen illeszkedik a Debreceni Egyetem Agrár- és Gazdálkodástudományok Centruma, Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar, Vezetés- és Szervezéstudományi Intézete által indított kutatási programhoz, melynek címe „A menedzsment funkcionális vizsgálata". A program struktúráját moduláris felépítés jellemzi. Ez azt jelenti, hogy a kutatás három fő, egymással összefüggő területet ölel fel, melyek mindegyike résztémakörökből épül fel. A vizsgálati módszer azért minősíthető funkcionális jellegűnek, mert elsősorban a vezető feladatainak meghatározása és a feladatokat befolyásoló tényezők elemzése a kutatás fő célja. Az adatgyűjtés során alkalmazott kérdőíves interjúk révén a megkérdezett vezetők véleménye és tapasztalata, értékítélete és preferenciái képezik a minősítések alapját. Ennek köszönhetően a kutatási módszer a funkcionalitás mellett empirikusnak nevezhető (Berde, 2009). A kutatási témám a folyamat menedzsment fő területéhez, azon belül az időgazdálkodás résztémakörhöz illeszkedik. A vizsgálatok rendszere is igazodik az intézet által alkalmazott módszerhez, ami kérdőíves interjút, vállalati adatgyűjtést jelent. A vizsgálati célnak megfelelő feldolgozás érdekében mennyiségi és minőségi sorok alkalmazásával elemeztem az összegyűjtött adataimat. Jelen cikkemben a vezetési feladatokat az időtényező és az időhatékonyság minősítésének eredményeivel jellemzem. A hatás vizsgálatok keretében pedig bemutatom, hogy hogyan változott a vezetők egyes vezetési feladatra fordított ideje az elmúlt időszakban.

A vizsgálatokban 625 vezetői interjút dolgoztam fel. A válaszadó vezetők mintegy fele – 49,92%-a – mezőgazdasági tevékenységet folytató cégnél dolgozik. A megkérdezettek 13,6%-a szolgáltató, 9,82%-a ipari, 7,04%-a kereskedelmi, 5,40%-a élelmiszeripari, 14,57%-a egyéb tevékenységű cég vezetője. A vállalkozások üzemméretéről a foglalkoz-

tatottak száma tájékoztat. 8,08%-ban 10 főnél kevesebbet, 26,63%-ban 10–49 főt, 44,50%-ban 50–249 főt, 20,79%-ban 250 főnél többet alkalmaznak. E szervezetek több, mint 40%-a élt át jelentős átalakulást az elmúlt időszakban.

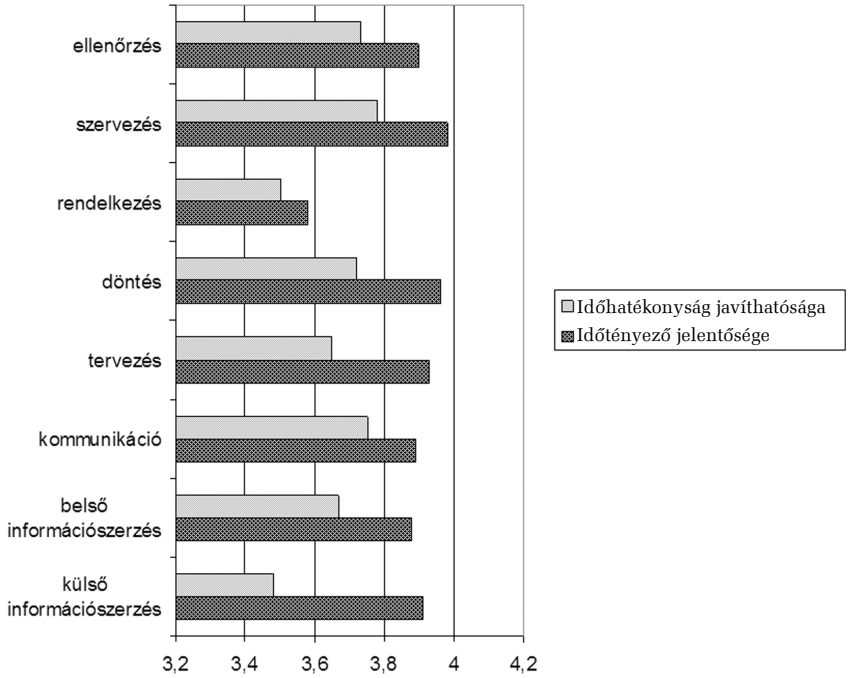
A válaszadók jelentős része felsőfokú végzettséggel rendelkező férfi, aki főként közép- és alsóvezetői beosztásban dolgozik. A megkérdezettek közt szinte azonos arányban vannak a 30-as, a 40-es és az 50-es korosztályhoz tartozók, de nem elhanyagolható a huszonévesek aránya sem. A válaszolók 60%-a betartja a törvényesen előírt 8 órás munkaidőt, de 40%-uk ennél több időt tölt munkával.

Eredmények

Vizsgálataim során feltételeztem, hogy a vezetők időgazdálkodását jellemzi az, hogy az egyes vezetési tevékenységekre mennyi időt szánnak. Az egyes vezetési feladatokra eső időráfordítások kijelölik a vezetői funkciók fontossági sorrendjét is. A vezetési tevékenység vizsgálata során a vezetői feladatokat két csoportra bontva elemeztem. Az egyik csoportba a klasszikus vezetési feladatokat soroltam, melyek a vezetői munka logikusan felépülő sorrendjét mutatják. Így az információszerzés, kommunikáció, tervezés, döntés, rendelkezés, szervezés, ellenőrzés alkotja az általam szervezeti folyamatokkal kapcsolatos funkcióknak (röviden: folyamat feladatoknak) nevezett vezetői tevékenységek csoportját. Külön vizsgáltam azokat a feladatokat, melyek ebbe a logikailag felépülő folyamatba egyértelműen nem helyezhetők el, illetve amelyek több elemhez, funkcióhoz is köthetők. Így a motivációmenedzsment, a szervezeti kultúra formálása, a változásmenedzsment, a minőségmenedzsment, a szervezetfejlesztés, a humán erőforrás gazdálkodás és a szervezeti magatartás formálás került egy csoportba. Mivel ezek a vezetői munkához tartalmuknál fogva kötődnek, tartalmi vezetői feladatoknak neveztem el őket.

A vizsgálati eredményeim, amelyeket a 2. ábra szemléltet, arra utalnak, hogy a folyamat feladatok közül a szervezésben és a döntésben van legfontosabb szerepe az időtényezőnek, ezután a tervezés, a külső információszerzés, az ellenőrzés, a kommunikáció és a belső információszerzés következett. A legkisebb jelentősége az időnek a rendelkezésben van.

A nagy cégek vezetői a folyamatmenedzsment terén az időtényezőnek a legjelentősebb szerepet a probléma feltárásában tulajdonítottak. A szervezeten belül szükséges a hatékony kommunikáció, a gyors belső információáramlás, így biztosítható a szervezet olajozott működése, ami eredményekben is megnyilvánul. A megfelelő időben történő külső információszerzés és a tervezés pedig versenyelőnyt jelent a piacon.

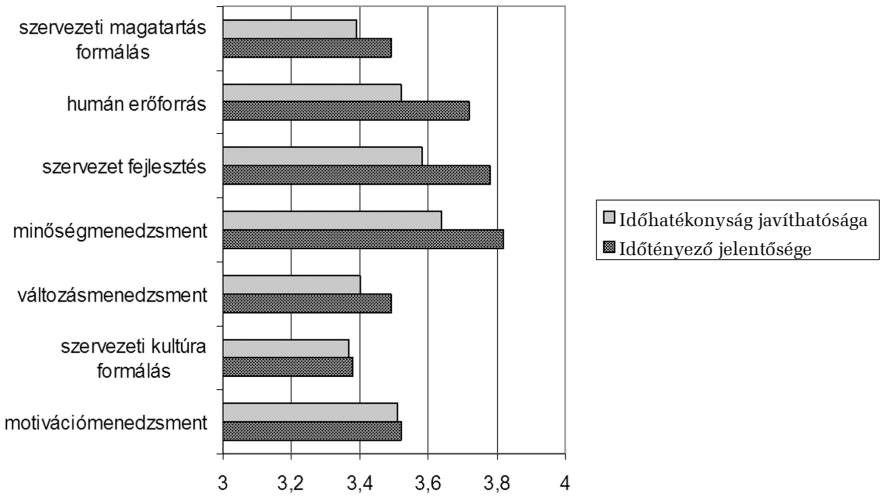
Forrás: saját vizsgálat

2. ábra. Az időtényező szerepe a folyamat feladatokban

A folyamat feladatok időhatékonysági vizsgálata szerint minél nagyobb a vállalat mérete, a vizsgálatban részt vett vezetők annál inkább vélik javíthatónak az időhatékonyságot a külső-belső információszerzésben, a kommunikációban, a tervezésben és a döntésben. Ez magyarázható úgy, hogy a nagyobb létszám nagyobb, bonyolultabb szervezeti struktúrá-

val jár, amely esetében még vannak lehetőségek az információszerzés, a kommunikáció, a tervezés és a döntés javítására, gyorsabbá tételére.

A tartalmi funkciók vizsgálatánál a minőségmenedzsment, a szervezetfejlesztés és a humán erőforrás gazdálkodás esetében értékelték fontosnak az időt (3. ábra). A sikeres minőségjavítás a vezetés teljes elkötelezettségét, az összes dolgozó aktív bevonását, kiterjedt képzést igényel. Ez magyarázza a tartalmi feladatok vizsgálatánál a minőségmenedzsment, a szervezetfejlesztés és a HR gazdálkodás együttmozgását.

Forrás: saját vizsgálat

3. ábra. Az időtényező szerepe a tartalmi feladatokban

A tartalmi vezetési feladat vizsgálatokból megállapítható, hogy a nagyméretű cégek a kisebb vállalkozásoknál fontosabbnak értékelték az időtényezőt a motivációmenedzsmentben. Vezetői szempontból a motiváció egyfajta belső késztetés kialakítását jelenti. A több foglalkoztatottat alkalmazó cég vezetésének nagyobb feladat a megfelelő motivációs eszköz, módszer kiválasztása, alkalmazása, hiszen az egyénenként változó, hogy melyik módszer vagy eszköz a leginkább célravezető. A tartalmi vezetési feladatok időhatékonyság vizsgálata szerint a szervezeti

kultúraformálás, a HR gazdálkodás és a szervezeti magatartás befolyásolás esetében minél nagyobb a szervezet, a vezetők annál inkább érzik úgy, hogy az idő hatékonyabban felhasználható. A nagy üzemméretből következő, többlépcsős hierarchia strukturális koordinációs eszközök alkalmazását feltételezi. A megkérdezettek szerint ennél az üzemméreti formánál a személyorientált eszközök segíthetnek az idő hatékonyabb kihasználásában. Ezzel összecseng Vántus (2010) véleménye is, miszerint a vállalkozás elért eredményeiben jelentős szerepe van annak, hogy a tulajdonos/vezető mennyire fordít figyelmet az alkalmazottakkal kapcsolatos tényezőkre, amelyek jelen vizsgálatban a tartalmi feladatok rangsorolásában az élmezőnyben végeztek.

A vezetési funkciókkal kapcsolatban hatásvizsgálatokat is végeztem. Ennek során azt vizsgáltam, hogy az elmúlt időszakban hogyan alakult a vezetőknek az egyes vezetési feladatokra rendelkezésre álló ideje. Az 1. táblázat szerint az ellenőrzésen és a szervezésen kívül valamennyi feladat esetében a többségi vélemény az volt, hogy a vezetőknek a feladatok elvégzésére fordított ideje nem változott.

1. táblázat. Az egyes vezetési feladatokra szánt időráfordítások változása

Vezetési feladat	Változatlan		Nőtt		Csökkent	
	db	%	db	%	db	%
Információ	251	40,6	200	32,4	167	27,0
Kommunikáció	228	36,9	212	34,3	178	28,8
Tervezés	242	39,3	170	27,6	204	33,1
Döntés	286	46,7	121	19,7	206	33,6
Motiváció	348	56,4	145	23,5	124	20,1
Változás	284	46,0	162	26,3	171	27,7
Rendelkezés	352	57,1	103	16,7	161	26,1
Szervezés	210	33,9	212	34,2	197	31,8
Ellenőrzés	203	33,0	182	29,5	231	37,5

Forrás: saját vizsgálat

Vizsgálati eredményeim alapján kimutattam, hogy az elmúlt időszakban a többség az ellenőrzés esetében csökkenést, a szervezésnél

pedig némi növekedést tapasztalt. Jelentős változást jelent, hogy a vezetők közel egyharmada az információra és a kommunikációra több időt, a tervezésre és a döntésre kevesebb időt szánt az elmúlt időszakban.

Mindezen időráfordítás változások alapján megállapítható, hogy napjainkban a feladatok közül a szervezés, az információ és a kommunikáció előtérbe kerül, míg az ellenőrzés, a tervezés és a döntés némileg háttérbe szorul a vezetői munkában.

Ez az eredmény alátámasztja a szervezeti folyamatok vizsgálatánál tapasztaltakat, azt, hogy a nagyobb üzemméretű cégek vezetői úgy értékelték, hogy még vannak tartalékaik az információszerzés, a kommunikáció, a tervezés és a döntés javítására, gyorsabbá tételére. Úgy látszik, hogy a valóságban is törekednek több időt szánni az információszerzésre, kommunikációra. Ez a többlet időráfordítás pedig úgy térül meg, hogy a tervezésre, döntésre kevesebb idő ráfordítása lesz szükséges.

Következtetések

Kutatásaimban a vezetők személyes hatékonyságának növelési lehetőségeit vizsgálva a kérdést nem a hagyományos time management felől közelítettem meg, hanem arra szerettem volna rávilágítani, hogy a vezetői tevékenységen belül melyek azok a területek, funkciók, amelyek a vezető személyes irányítását igénylik, illetve melyek azok, amelyeket háttérbe lehet szorítani, esetleg delegálni lehet. Vizsgálataimban kerestem azokat a tényezőket is, amelyek segíthetik a menedzseri munka ilyen irányú átrendeződését.

A vezetési feladatok eredményeit összegezve elmondható, hogy a vezetők úgy vélik, időgazdálkodásuk jelentős részét szervezeti folyamatokkal kapcsolatos tevékenységek foglalják el. Szeretnék az erre a területre eső időráfordításukat csökkenteni, hogy az így felszabaduló idejükben a tartalmi feladataikra – a motiválásra, a változás-, és minőségmenedzsmentre, a szervezetfejlesztésre, a humán erőforrás gazdálkodásra – koncentrálhassanak.

A vezetési feladat vizsgálatok összegző eredményeként megállapítható, hogy a vezetőknek időgazdálkodásuk javítása érdekében célszerű alkalmazni az általam választott feladatcsoportosítást, és

ennek megfelelően külön választani a folyamat és tartalmi funkciókat. A vezetési folyamat mindennapi, ismétlődő rutin feladatait célszerű a lehetőségekhez mérten információs és multimédiás technikákkal automatizálni, ezáltal csökkenteni azok időigényét. Egy szervezeten belüli információs hálózat és szerver segítségével a kommunikáció, információ, tervezés, döntés, rendelkezés és részben az ellenőrzés feladatok időráfordítása jelentős mértékben racionalizálható. Az így felszabadított időt célszerű a tartalmi feladatokra fordítani, ilyenek az emberi erőforrás gazdálkodás, a motiváció, a változásmenedzsment és a szervezeti kultúra, ahol az időigény magas, és az időhatékonyság javításának nincsenek meg a technikai feltételei. Ezek a feladatok a személyes vezetés fogalomkörébe tartoznak, és feltétlenül szükséges ezeken a területeken a vezető személyes közreműködése ahhoz, hogy sikert lehessen elérni.

A személyes termelékenység (legmagasabb szintjén személyes leadership) átfogóbb és messzebb mutató diszciplína, mint az időgazdálkodás és az iratkezelés. Amennyiben a menedzserek nem rendelkeznek elegendő tudással és megfelelő készségekkel ezen a területen, akkor mind hatékonyságuk, mind az eredményességük alacsony lesz, ezek összes – a vállalatra és magukra nézve is – negatív következményével.

Irodalomjegyzék

Berde Cs. 2009. A vezetés funkcionális vizsgálatának módszertani kérdései. In : *Jubileumi kiadvány a Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar Vezetéstudományi Intézet alapításának 50. évfordulójára*. Miskolci Egyetem, Miskolc-Lillafüred, 30–37.

Dajnoki K. 2007. Examination of leader communication in agriculture. ABSTRACT. In: *Applied Studies in Agribusiness and Commerce* Vol. 1. Number 1. Argoinform Publishing House, 41–48.

Covey, S. R. 2004. *The Seven Habits of Highly Effective People*. Free Press

Gitlin, M. 1992. *Légy ura időднek*. Park Kiadó, Budapest

Josephs, R. 1996. *Időgazdálkodás vezetőknek*. Park Kiadó, Budapest

Lakein, A. 1995. *Hogyan gazdálkodjunk időnkkel és életünkkel?* Bagolyvár Könyvkiadó, Budapest

Leboeuf, M. 1999. *Az önszervezés iskolája*. Bagolyvár Könyvkiadó, Budapest

Oncken, W. 2000. *Monkey Business*. B N I Publications Incorporated

Rue, L. W. – Byars, L. L. 1990. *Supervision*. Irwin Homewood, Boston

Smith, H. 1994. *The 10 Natural Laws of Successful Time and Life Management*. Warner Books

Updegraff, R. R. 2004. *Obvious Adams: The Story of a Successful Businessman*. Kessinger Publishing, LLC

Vántus A. 2010. A foglalkoztatottság jellemzőinek változása Hajdú-Bihar megyei állattenyésztő gazdaságokban. IV. Régiók a Kárpát-medencén innen és túl konferencia. *Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei*. II. évf. 2-3. sz. (No. 3-4.) 24–31. ISSN: 2062–1396

Helyreállítási munkálatok a frontátvonulást követően Kolozsváron

LAKATOS ARTÚR[1]

E tanulmány a kolozsvári várostörténet egy elemeiben jól ismert, de szintézis terén még aránylag feldolgozatlan problémáját mutatja be, a második világháború utolsó időszakából, a háborús pusztítást követő újjáépítés jelenségét, folyamatát. Összefoglalásra kerülnek mind a közellátási infrastruktúra, mind az ipari termelés terén keletkezett problémák, nehézségek, valamint az ezekre generált megoldások.

Kulcsszavak: újjáépítés, frontátvonulás, ipari termelés, infrastruktúra, Kommunista Párt, gyáripar.

JEL-kódok: N-14 , N-44, N-94.

Mivel a II. világháború során Kolozsvár önmagában véve nem vált harcok színhelyévé, elkerülte az igazán nagy pusztításokat. Sőt, a szovjet parancsnokság előrelátása következtében román csapatok nem is vettek részt a város megszállásában, és így a város magyar lakossága nagyrészt elkerülte azokat az etnikai alapon szervezett megtorlásokat is, amiknek más települések magyarsága igen nagy számban esett áldozatul. A román hadsereg vezetése természetesen elégedetlen volt az ilyenfajta megoldásokkal, nemzeti presztízskérdéssé téve, hogy minél több, 1940-ben elveszített településre ők vonuljanak be elsőként, de a sokkal nagyobb erőt képviselő szovjetekkel szemben nem volt mit tenniük (Duţu 2003. 46). És így elég hamar, és az általában minden esetben jelentkező nehézségeket leszámítva gyors ütemben, rendkívüli nehézségek nélkül tudott beindulni az újjáépítési folyamat. Ennek két nagy területét különböztethetjük meg: az infrastruktúra rehabilitálásának és az ipari termelés helyreállításának folyamatát. Az újjáépítési munkálatok intenzitása és ritmusa esetről esetre különböző volt, annak függvényében, mennyire volt fontos egy bizonyos objektum helyrehozatala, és ez kinek az érdekeit szolgálta: a Vörös Hadsereg érdekeit,

[1] PhD, kutató, TE-206-os kutatói szerződés, a Román Tudományos Akadémia kolozsvári fiókszervezete keretében

a lakosság általános érdekeit, esetleg egyes csoportok vagy egyének gazdasági érdekeit.

Már a bevonulás napján, 1944. október 11-én megkezdődött a németek által felrobbantott Szamos-hidak rehabilitálása, majd 12-én elkezdték a vasútvonalak helyreállítási munkálatait is (Csatáry 1968. 438). Ezek az intézkedések gyorsak, azonnaliak, egyszerűek, jól meghatározottak és pontosak voltak, és a Vörös Hadsereg előrenyomulásának a megkönnyítését voltak hivatottak szolgálni. A megszálló hadsereg katonai vezetése máskülönben is nagy szerepet tudott játszani a mindennapi életben, és bármikor, bármilyen kérdésben kötelező értékű véleményt mondhatott a helyi közösségi élet bármely területén. (Egy ilyen egyszerű esetre utal például az Unitárius Kollégium dokumentumai között az a bejegyzés, 1945. március 4-re keltezve, amelynek értelmében a parancsnokság cserkészeti mozgalom felállítását nem engedélyezi, és ezt a tényt a tanári kar csak tudomásul vehette. KmOL. Fond Nr. 164. Unitárius Kollégium. 127-es regiszter. 1945–1947.)

Mivel a harcok kevésbé érintették azokat a hálózatokat, amelyek az alapvető ellátást biztosították, ezeket elég hamar sikerült helyreállítani. Habár ezt a folyamatot meglehetősen nagymértékben megnehezítette az eddigi magyar közigazgatás elmenekülése a hátországba, az új, nagyrészt helybéliekből szervezett adminisztráció mindent elkövetett annak érdekében, hogy minél hamarabb helyreállhasson a rend. Kevesebb, mint tíz nap alatt állították helyre a közegészségi ellátást (*Világosság*, 1944. október 31.), és ebben hatalmas szerepet játszottak azok a magyar állampolgárságú, az anyaországból a bécsi döntést követően Kolozsvárra érkezett orvosok is, akik itt maradtak, és folytatták eddigi munkájukat az egyetem kórházaiban, minekutána munkásvezetőktől (köztük román nemzetiségűektől is) garanciát kaptak arra, hogy nem esik semmiféle bántódásuk (Balogh 1978. 368). Mivel a frontátvonulást követően az élet- és vagyonellenes bűncselekmények száma ugrásszerűen megnőtt, szükséges volt egy Néprendőrség felállítása is, amelyre október 16-án került sor, 611 fős személyzettel, vezetője pedig Virgil Salvan lett (Brudaşcu 1999. 18). A néprendőrségnek kezdettől fogva meglehetősen sok dolga volt, mivel a bűnügyek elég széles skálát öleltek fel, a feketekeres-

kedelemtől egészen az erőszakos zsarolásokig (*Világosság*, 1944. október 27.). Október 20-án már probléma nélkül működött a vízhálózat, a hónap végére pedig kiválóan funkcionált az elektromos áramellátás is, mind a lakóházak, mind az üzemek esetében is (*Világosság*, 1944. november 21.).

Az egész város és környezete számára prioritást jelentett a kommunikációs és távközlési rendszerek helyreállítása, és ezt a politika is érezte. *„Elsődleges fontosságot kell tulajdonítanunk a távközlési hálózatok helyreállításának”* – írja egy, a Kommunista Párt belső vezetése számára készült korabeli jelentés (KmOL. F1. 2/1945. p. 113). Ahogy már az előbb említettük, a kisebb károkat szenvedett áram- és vízellátási hálózatok helyreállítása eléggé hamar megtörtént (*Világosság*, 1944. október 22.). Kolozsvár vízellátását máskülönben a korabeliek kiválónak tartották, sőt, példásnak, mivel Kolozsváron nem léteztek akkora problémák, mint mondjuk Bukarestben, ahol több ízben is előfordult, hogy napokig nem jutott vízhez a lakosság (*Erdély*, 1946. június 27.). Egy román diák pedig, Alexandru Şerban, aki 1945 őszén jár legelőször Kolozsváron, társaival együtt meglepődik azon, milyen jól ki van világítva a város, főleg éjszaka (Ţene 2005. 139).

A telefonhálózatok terén ugrásszerű változás következett be, amennyiben csak az abszolút számértékeket nézzük: 1945 januárjában már probléma nélkül működött a kivonuló németek által előzőleg felrobbantott városi telefonközpont, és az addig létező egyetlen egy központi apparátus mellé a város még öt darab újat is kapott (*Világosság*, 1945. január 30.). Ezt azonban a város lakosságának zöme, amely nem rendelkezett telefonnal, nem érzékelte. Egy másik sajátos, létfontosságú kérdés volt a lakosság hőellátásának problémája. A lakosság legnagyobb része fával fűtött, és az átlagos fogyasztás télen kb. 400 vagon tűzifát jelentett. Ennek javarészét a környező erdőségek biztosították, legfőképpen a Gyalu és Fenes községek tulajdonában levők. 1945 nyarán azonban felmerült egy komoly probléma, ugyanis a gyalui parasztok kihasználták a zűrzavaros konjunktúrát, és megtagadták a kivágott fának a városba való szállítását, a megszokottnál sokkal magasabb árat követelve a fáért. A városi hatóságok, minden autoritásuk ellenére, kénytelenek

voltak engedni a zsarolásnak (*Erdély,* 1945. augusztus 14–18.). Ezt annál is inkább kénytelenek voltak megtenni, mivel a falubeliek nagyon szigorúan őrizték erdőiket, és gyakran erőszakkal kergették el a hóstátiakat, akik fát akartak vágni városbeli családjaik számára (*Erdély,* 1946. július 17.). Létezett ugyan terv a földgáz bevezetésére vonatkozóan Szászsármásról, de ezt még 1948-ban sem sikerült gyakorlatba ültetni.

Mind a hadviselés, mind a kereskedelem és személyszállítás szempontjából elsődleges fontosságúnak számított az utak és hidak rehabilitálása. Mivel a kivonulók minden hidat felrobbantottak, több ideiglenes hidat kellett használatba helyezni. Ezeket Virgil Salvan tervezte meg, és felvigyázta gyakorlatba ültetésüket is. Az első ilyen hidat a Dózsa György és az egykori Horthy Miklós (ma Horea) út között állították fel. A város „rendes" hídjainak helyreállítása máskülönben egy hosszú, időigényes folyamatnak bizonyul majd, és csak az 1946-os év májusában 2 millió lejt utal ki a városi önkormányzat erre a célra. (*Erdély,* 1946. május 18.) Többek között a várost Kajántó községgel összekötő hidat is csak 1948 augusztusában tudták használatba bocsátani. (*Világosság,* 1948. augusztus 18.)

A várost a környező községekkel összekötő utak nem voltak annyira megsérülve, hogy legtöbbjüket ne lehetett volna továbbra is használni. Más volt a helyzet azonban a vasúti sínekkel, amelyek megrongálása prioritást jelentett a kivonuló német szabotőrcsapatok számára. Már október 12-én megkezdték a megsérült szakaszok rehabilitálására tett munkálatokat (Csatáry 1968. 438). Ezeket azután megfeszített munkával folytatták a tél folyamán is, így például a Kolozs–Virágok Völgye[2] közötti részt ebben az időszakban javították ki (*Világosság,* 1944. december 13.). Újra munkába kezdtek a kolozsvári vasúti műhelyek is, amelyek máskülönben a Dermatát követő második legnagyobb ipari létesítménynek számítottak. Legelőször is megtörtént a megrongált helyiségek felújítása, majd ezt követően beindult a kimondott műhelymunka, így az első, újra megjavított mozdonyt 1945. január 8-án állították forgalomba (*Világosság,* 1945. január 9.).

[2] Virágok Völgye – Dés városának egyik külvárosi területe.

Egy másik megoldandó probléma volt a lakóházak, pusztítás által sújtott épületek kijavítása. A kolozsvári lakásínség már a háborút megelőző királyi Románia évei alatt jelentkezett, és áthúzódott az ezt követő évekre is (Târău 1996. 317–326). Ennek fő oka az volt, hogy míg 1910–1930 között a város lakossága 65,8 %-kal növekedett (Cosma 1998. 36), 1918–1938 között mindössze 3300 új lakás épült (Scurtu, Buzatu 1999. 70), ami messze alatta maradt a keresletnek, majd ezt a helyzetet súlyosbították a háborús pusztítások és lakosságmozgások is. Egy 1945-ös jelentés értelmében a frontátvonulást követően kb. 300, nagymértékben megrongált ház létezett (KmOl, F1. 2/1945), amelyeket újra kellett építeni. Emellett fennállt még a város nyomornegyedeinek is a problémája, az egymás hegyén-hátán összetákolt vályogviskók és egyéb gyenge, ideiglenes jellegű építmények léte, amelyek lakói között sok volt a háború- és sorsüldözte mesterember is. Ilyen nyomornegyedeknek számító környékek voltak a Fellegváron (Sáncalja), a mai Györgyfalvi-negyed nyugati részén, a Tordai út melletti rész, valamint a téglagyár környéke. Különösen nyomorúságosaknak számítottak a sáncaljai viskók, de még ezek is messze felülmúlták kényelemben a hely barlangjait (Lakatos, szóbeli közlés).

A város hatóságai mindent megtettek annak érdekében, hogy az újjáépítési folyamatot felgyorsítsák, de ez nagyon nehezen ment, ugyanis hiányoztak a legszükségesebb építőanyagok, valamint a megfelelő szervezettség is (*Erdély*, 1946. május 9.). A hatóságok latba vetettek mindenféle módszert, mind a segélynyújtást (*Erdély*, 1946. június 9.), mind a fenyegetést és büntető intézkedéseket, amelyek – legalábbis papíron – akár a kijavítatlan ház elkobzását is jelenthették (*Világosság*, 1945. június 19.). Ennek ellenére a restaurálások nagyon sokáig elhúzódtak. Ilyen például a szamosfalvi református elemi iskola esete. Ennek épülete 1944 őszén megrongálódott, az oktatás a lelkészi hivatalba helyeződött át, és az iskola államosításáig itt is zajlott (Református Egyházi Levéltár, Kolozsvár. Iskolák államosítása fond. I. 8. IV. 1725/1948). A lakásínség majd csak a kommunista diktatúra évtizedei során oldódik meg.

Hasonló előjellel, de többé-kevésbé másképpen zajlott az üzemek és gyárak újjáépítése. Ha általánosságban beszélünk az ipari termelésről, a

megelőző időszakhoz viszonyítva 1944 őszén egyértelmű a termelés mutatóinak hanyatlása, mint ahogy ez ki is derül a különböző termelési statisztikákból is,[3] ezt követően azonban az ipar rohamos felemelkedésnek indul. Az ipari létesítmények újjáépítése esetében legalább három stimuláló tényező létezhetett: a hatóságok és a megszálló seregek azon óhaja, hogy minél hamarabb üzembe állítsák az elsősorban stratégiai célokra (a Vörös Hadseregéire) alkalmas egységek munkáját; a tulajdonosoknak és általában minden nyereségben érdekelt személynek a gazdasági érdeke, valamint a munkásság azon személyes, belső ösztönzése, hogy munkahelyük nyereségessé tételével a saját megélhetésüket is biztosítsák. A munka megszervezésében pedig nagy szerepet játszottak a szakszervezetek.

1944. október 31-én alakul meg az első vasmunkás kisiparos szakszervezet, melybe kb. 200 lakatos, kovács és más rokonszakmájú tartozott. Ezek első intézkedése egy népkonyha felállítása volt, ahol elsősorban kenyeret sütöttek saját családjaik és a rászorulók számára. Az építőipari munkásokat is mozgósították, első tényked ésük a mészárszék helyrehozatala volt (*Világosság,* 1944. október 31.). Még a cukrászok és cukoripari dolgozók is saját szakszervezetet alapítottak az elmenekült Pillich gyárhelyiségében (*Világosság,* 1944. december 2.). De a legfontosabb talán a vasúti munkások szakszervezetének megalakítása volt, melyre hivatalosan október 23-án került sor (*Világosság,* 1944. október 23.). A szakszervezet nemcsak az e szférába tartozó tevékenységek megszervezésében játszott szerepet, hanem sok más közösségi tevékenységben is. Egy sajátos probléma is felmerül ezeknek a dolgozóknak az esetében: mivel hagyományosan állami vállalatról volt szó, az akkori politikai körülmények között fizetésük nem volt biztosítva. Ily módon gyűjtéseket szerveztek számukra, amelyek során nagyon szép szolidaritási megnyilvánulásokra lett példa. Így például november 14-én a városi adminisztráció dolgozói egynapi fizetésüket adományozzák a vasúti műhelyek dolgozóinak (*Világosság,* 1944. november 24.), a Kommunista Párt pedig a maga során néhány nap leforgása alatt 100 000 pengőt gyűjtött, amit átnyújtott a vasúti munkások képviselőinek (*Világosság,* 1944. december 5.). Szakszervezeti vonalon is sok pénzt gyűjtöttek, így példá-

[3] Ezek egy következő tanulmány alapjait képezik majd.

ul az Orion gyár munkásai 1000 pengőt, a *Világosság* dolgozói és olvasói 22 000 pengőt, a környező falvak parasztjai élelmiszereket adományoztak stb. (*Világosság*, 1944. december 6.).

Az emberek munkaszolgálatra történő mozgósítása az infrastrukturális helyrehozatal esetében kényszer hatása alatt történt, a gyárak és kisvállalkozások esetében azonban valószínűleg hatalmas szerepet játszott az itt dolgozók azon motivációja, hogy munkahelyüket minél hamarabb helyreállítsák. Az Erba bútorgyár esetében például, amit a bombázások nagyon tönkretettek, a helyreállítási munkálatok már a szovjet bevonulás másnapján megkezdődtek, és az ebben érdekelt kb. 40 munkás még éjszaka is dolgozott (*Világosság*, 1944. október 31.). (Ennek ellenére azonban 1946 áprilisában még javában folytak a renoválási munkálatok – KmOL. Fond 1. „Comitetul Regional PMR Cluj". Secţia administrative. Dosar 8/1946. Doc. 11. I. 1946.) Az Acélárugyár is hasonló helyzetben volt, ennek is október 12-től már munkába állt kb. 260 munkása, és október 23-án már árut termelt, ami azért is fontos volt, mivel a frontátvonulást követően mindössze 50 000 pengő maradt a vállalat kasszájában (*Világosság*, 1944. október 23.). A gázgyár részleges helyreállítása és üzembe helyezése 1945. február 14-én történik meg, de mivel a kazánok és csövek helyreállítása ekkorra még nem sikerült, mindössze festéket és különböző permeteket gyártott (*Világosság*, 1945. február 14.). Maga a gáztermelés csak június 11-én indul be újra (*Erdély*, 1945. június 12.). Az Írisz porcelángyárat azonban ennek 140 alkalmazottja mindössze 6 hét alatt építette újra (*Világosság*, 1945. március 4.), habár ők sem kaptak fizetést három hétig (*Erdély*, 1945. december 18.). A vasúti műhelyek esetében a hidraulikus prést például csak 1945. február 18-án sikerült üzembe helyezni (*Világosság*, 1945. február 18.), de a legtöbb gépezetet még ennél is sokkal később. A Napochemia gyógyszergyár esetében az infrastruktúra kb. 75%-a rongálódott meg, és a kasszában mindössze 51 pengő maradt, azonban itt is meglehetősen gyorsan megtörtént a helyreállítás. 1946-ban például a bukaresti mellett ez volt az egyetlen gyár Romániában, amelyikben a kor „csodagyógyszerét", a penicillint előállították (*Erdély*, 1945. május 15.). A gyufagyár helyrehozatalára még a tanulókat is mozgósították, de ez egy sokkal hosszabb folyamatnak bizonyult (*Erdély*, 1945. április 1.). A rövid időn

belül helyreállított téglagyár 1945 júniusában már elérte 1942-es, addigi legjobb termelésének mutatóját, vagyis a 7 000 000 téglát naponta (*Erdélyi Szikra*, 1945. június 24.). Sőt, a Törökvágás út kiszélesítési munkálatai révén az innen kitermelt agyag új és olcsó alapanyagforrást jelentett (*Világosság*, 1944. november 29.). Igaz, hogy egy 1945 márciusában bekövetkező balesetszerű robbanás során (mivel a raktárhelyiséget lőszerraktárként is használták) ennek az objektumnak az infrastruktúrája ismételten megsérült (*Világosság*, 1945. március 24.), de nem olyan mértékben, hogy néhány hónap leforgása alatt ne lehetett volna helyrehozni.

Általában véve elmondható az is, hogy 1945 első felében a termelés mutatói megugrottak, és ezekről a kor sajtója nagy ujjongások közepette számolt be, nemegyszer túl is lőtt a célon. Így 1945 februárjában a Rendor bőrgyár 50%-kal növelte termelését (*Világosság*, 1945. február 1.), ugyanebben a hónapban az egeresi bányászok ugyancsak 50%-kal növelték saját termelési hozamukat (*Erdélyi Szikra*, 1945. március 22.). És ez nemcsak Kolozsvár esetében állt fenn, hanem általános jelenségnek számított Erdély-szerte: a marosvásárhelyi vajgyár tízszeresére emelte termelését a frontátvonulást megelőző időszakhoz viszonyítva (*Világosság*, 1945. április 20.). A teljesség igénye nélkül, az illusztráció kedvéért következzen az alábbiakban néhány statisztikai példa.

A Ravag vállalat székhelye az Állomás u. 19. sz. alatt volt (KmOL Fondul întreprinderii „Ravag" Dosar nr. 14, 13, 16.), és 1919-ben alapította Vadász Jenő, kisvállalkozásként. 1926-ban társult be az üzletbe a Max Rapaport & Co. cég is, ettől kezdődően specializálódott a vállalat színesfém-feldolgozásra. Ha megfigyeljük az 1943–46-os alkalmazotti létszámot a vállalat archívumában megtalálható dokumentumok alapján, feltűnik az a tendencia, hogy a létszám folyamatosan és nagymértékben esik a front közeledtével, hogy ezt követően – miután 1944 októberében elérte a mélypontot – újra emelkedésnek induljon, de ugyanakkor hosszú ideig ingadozzon, míg végül 1946-ra nagyjából stabilizálódik.

Ha a Ravag kicsi vállalatnak is számított – habár specializálódott termékei miatt meglehetősen fontos is volt –, a Dermata a város legnagyobb ipari létesítményének számított, és egyben a legnagyobb bőr- és cipőgyár

volt az egész régióban. A termelés megugrása mögött valószínűleg nem a technológia fejlődése vagy az emberi erőforrások jobb motivációja áll, hanem egy relatív javulás, az előző instabil állapotokhoz képest.

Kimondottan pozitív hatással voltak a város gazdaságára a Holocaustból hazatérő zsidó túlélők. Nagyon sokan ezek közül újra megnyitják kisvállalkozásaikat, amit a kolozsvári Kereskedelmi és Iparkamara dokumentumai is illusztrálnak: az iparengedélyt kérelmezők között nagyon nagy a zsidóság aránya (KmOl. Fondul Camera de Comerţ şi Industrie Dosar 17/1946).

Összességében véve elmondhatjuk, hogy habár Kolozsvárt saját civil lakosságának szemszögéből nézve meglehetősen nagy károk érték a frontátvonulás során, ezek távolról sem voltak olyan mértékűek, mint amilyenek más, kevésbé szerencsésebb településeket értek, akár európai, akár pedig regionális viszonylatban véve. A károk helyreállítása pedig meglehetősen gyorsan megkezdődött, és nagymértékben sikeres is volt, egyes problémák azonban hosszú ideig még aktuálisak maradnak. Ez azonban már másik tanulmány tárgya lesz majd.

Irodalomjegyzék

Monográfiák, tanulmányok:

Brudaşcu, Dan (szerk.) 1999. *80 de ani de administraţie românească la Cluj-Napoca*. Primăria Municipiul Cluj-Napoca, II kötet

Balogh Edgár 1978. *Szolgálatban. Emlékirat 1935–1944*. Bukarest, Kriterion

Cosma, Ghizela 1998. *Stilul de viaţă urban în România interbelică*. Doktori disszertáció, Kolozsvár

Csatáry Dániel 1968. *Forgószélben, magyar-román viszony 1940–1945*. Budapest, Akadémiai Kiadó

Duţu, Alexandru 2003. *Sub povara armistiţiului 1944–1947*. Bucureşti, Ed. Tritonic

Scurtu Ion – Buzatu Gheorghe 1999. *Istoria românilor în secolul XX*. Bucureşti, Editura Paideia

Târău, Virgiliu 1996. Politica şi locuinţele la Cluj (1945–1946). In: *Viaţa privată, mentalităţi colective şi imaginar social în Transilvania*. In:

Sorin Mitu, Florin Gogâlţan (szerk.) *Seria Studii de Istorie a Transilvaniei*. II. kötet. 317–326.

Ţene, Ionuţ 2005. Procesul de comunizare a universităţii clujene în memoria studenţească (1945–1948). *Anuarul de Istorie Orală*, Cluj-Napoca, 133–162.

Levéltári források:

Kolozsvári Országos Levéltárak (KmOL):

Kereskedelmi- és Iparkamara fondja

Ravag vállalat fondja

Román Kommunista Párt fondja

Unitárius Kollégium fondja

Református Egyházi Levéltár, Kolozsvár:

Iskolák államosítása fond

Újságok az 1944–1945-ös évekből:

Erdély, szociáldemokrata lap

Erdélyi Szikra, a romániai kommunisták magyar nyelvű lapja

Világosság, a Magyar Népi Szövetség kiadványa

Interjúk, szóbeli közlések:

Lakatos György (szül. 1940), nyugdíjas lakatos szóbeli közlése

Környezetipar, újraiparosítás és regionalitás Magyarországon[1]

VINCZE MÁRIA[2]

A kötetet két kiváló szakember, Baranyi Béla és Fodor István professzor urak szerkesztették. A könyv terjedelme 366 oldal, 33 szerző 23 tanulmányát tartalmazza.

Nem áll szándékomban a 23 cikk egyenkénti ismertetése, egyszerűen csak arról szeretném meggyőzni olvasóimat, hogy érdemes elolvasni ezt a könyvet mindazoknak, akik valamilyen szálon kötődnek a gazdasági-társadalmi fejlesztés problémaköréhez, de elsősorban a környezeti témákkal foglalkozóknak, a regionalistáknak ajánlhatom figyelmükbe.

A könyv bemutatójára 2012. június 21-én került sor a Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrumában, ahol Dr. Dévai György egyetemi tanár, kiváló ökológus szakember felvezető előadása indította a bemutatót. Ebből idéznék bevezetőként: „Hogy az igazsághoz eljussunk, legalább egyszer az életben meg kell szabadulnunk minden készen kapott véleménytől, és alapjaitól kezdve kell újraépítenünk ismereteink teljes rendszerét." (René Descartes)

Úgy tűnik, a descartes-i gondolat napjainkban ismét rendkívül aktuális, amit jól jelez az is, hogy minden újabb európai uniós dokumentum innovációt, új probléma-megközelítést, a megoldási módok keresését javasolja. A könyvet olvasva valóban az volt az érzésem, hogy sok régi gazdasági klisét újra kell értékelnünk, ha a jövőbeni fejlesztésekről gondolkodunk. A könyv alapgondolata egyértelmű: a környezetipar lehetőséget nyújt az innovatív ipar alapú regionális fejlesztéshez, hangsúlyozva a biomassza alapú megújuló energiatermelés, a környe-

[1] *Környezetipar, újraiparosítás és regionalitás Magyarországon.* Szerkesztették: Baranyi Béla, Fodor István. Magyar Tudományos Akadémia, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézete, Pécs–Debrecen, 2012. 366 oldal.

[2] Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Kar, professzor emerita, PhD.

zetkímélő hulladékkezelés- és feldolgozás fontosságát Magyarország adottságai között, ami hasonlóképpen érvényes Romániára vonatkozóan is.

A lebilincselő felvezető előadásból még egy gondolatot idézek, ami jól jelzi azt a tényt is, hogy a jövőbeni átállás az új, innovatív fejlődésre nem problémamentes: „Nincsenek nagy reményeim az emberiséggel kapcsolatban, mert túlságosan is találékony, ha saját javáról, azonnali előnyéről van szó. A természethez való viszonyunkban a hangsúly annak leigázására, a fölötte való uralkodásra esik. Nagyobb esélyünk lenne a fennmaradásra, ha megpróbálnánk alkalmazkodni ennek a bolygónak az adottságaihoz, és kíméletlen zsarnokoskodás helyett értő méltányossággal bánnánk vele." (E. B. White)

Mielőtt részletesebben ismertetném a tanulmánykötet alapvető felvetéseit, néhány általános megjegyzéssel kezdeném:

1. A szerzők világos, egyértelmű fogalomtisztázással indítják tanulmányaikat, ami részben ismétléssel jár, másrészt teljes körű meghatározását adják például a környezetipar, az újraiparosítás, a fenntartható fejlődés stb. fogalmaknak, amelyeknek az alapos megértése a jövőbeli fejlődés záloga.

2. Több tanulmány is európai esettanulmányokat ismertet, tehát a szerzők nemcsak a magyarországi helyzet bemutatására szorítkoznak, hanem kitekintést és összehasonlítást is nyújtanak olyan országokkal, amelyekben már jelentős eredményeket értek el a környezetipar fejlesztése terén.

3. Módszertani utalások és számos mennyiségi hivatkozás, speciális felhasználási javaslat és eredménymutató található a tanulmányokban, ami lehetővé teszi mennyiségi becslések végzését romániai viszonyokra is, olyan téren, ami kiemelkedő aktualitással bír a mai Románia vonatkozásában is.

4. Számos érdekes, új nézőpontú felvetést olvashatunk vidékfejlesztési vonatkozásban is, ami számomra kiemelten hasznossá tette a könyv elolvasását.

A 23 tanulmányt Dr. Dévai György egyetemi tanár több blokkra osztja, amivel csak egyetérteni lehet.

Az *első blokkba* tartozónak tekinthetjük azokat a tanulmányokat,

amelyek a dez- és a reindusztrializáció közép-európai helyzetével (*Lux Gábor*), a környezetiparnak a gazdaság fenntartható fejlesztésében játszott szerepével (*Fodor István és Suvák Andrea*), illetve a környezetiparnak a regionális gazdaság fejlesztésében játszott szerepével (*Páger Balázs*) foglalkoznak.

Lux abból indul ki, hogy az 1990 utáni átmeneti időszakban az állami tulajdonú ipar válsága és leépülése jelentős dezindusztrializációs folyamatot eredményezett a térségben, amely országonként eltérő mértékű volt, így Csehországban és Szlovákiában a visszaesés csekély volt, míg Romániában a legmagasabb, meghaladva az 50%-ot. A szerző tisztázza a tercierizáció szerepét is, egyrészt mint a gazdasági szerkezet korrekcióját, másodsorban mint modernizációs folyamatot, de ugyanakkor felhívja a figyelmet arra is, hogy a „perifériku s területeken a szolgáltatások magas aránya nem a gazdasági erő és modernitás, hanem pont ellenkezőleg, a gyengeség és az elmaradottság jele; oka pedig a megfelelő gazdasági alternatívák hiánya. Az egyének, háztartások és közösségek az önfenntartás érdekében végeznek szolgáltató tevékenységeket; az uralkodó motiváció nem a versenyképesség fokozása, hanem a túlélés." Általános következtetésként fogalmazza meg Lux, hogy „az ipar hosszabb távon is a regionális versenyképesség kulcstényezője marad. [...] A hozzáadottérték-tartalom növelése a következő évtizedek kulcskérdése, és felveti a humántőke továbbfejlesztésének kérdéseit is." A szerző Felső-Szilézia példáján mutatja be, hogy van kiút (kedvező tényezők kínálata+intézményi háttér+alkalmazkodási képesség).

Fodor és Suvák a környezetipar terminológiai kérdéseit igyekszik először tisztázni, az OECD definícióra alapozva. Idézik *van Berkel* és munkatársai (2009) definícióját, ami szerint az ipari ökológia „az ökoszisztémák működési elvének és a természeti folyamatoknak az analógiáján keresztül vizsgálja és javítja az ipari termelés és fogyasztás termékeinek és rendszereinek erőforrás-hatékonyságát és környezetterhelését." A környezetipari termékek és szolgáltatások három csoportját írják le: környezetkezelés, tiszta technológiák és erőforrás-gazdálkodás, hangsúlyozva, hogy a gazdasági szempontoknak meghatározó szerepe van és lesz a közeljövőben is, ami realitásérzékre vall. Nagyon

fontos megkülönböztetést tesznek az integrált környezetvédelem és az utólagos (csővégi) környezetvédelem között, s az ún. körkörös gazdaságban, az ökoszisztéma működési elvén alapuló ipari ökológiában látják a környezetipar jövőjét. Az ipari ökológián alapuló termelési rendszerre való átálláshoz azonban a jelenlegi társadalmi-technikai rendszer alapvető megváltoztatására is szükség van! A szerzők hangsúlyozzák, hogy el kell kezdeni a vidék újraiparosítását, de nem hagyományos módon, hanem a jövő környezetipara által.

Következtetésként olvashatjuk: „A környezetvédelmi ipar helyett a természetbarát, erőforrás-hatékony és minimális szennyezéssel járó, a társadalmi-gazdasági folyamatokba beágyazottan működő gyakorlatra való átállás jelöli ki a gazdasági fejlődés és a környezeti fenntarthatóság közös útját." Ehhez a megállapításhoz csak annyit fűznék hozzá, hogy ezt az általános megállapítást kellene analitikus cselekvési programokra lebontani.

Páger kiemeli tanulmányában, hogy az EU Lisszaboni Szerződése a környezet minőségének magas fokú védelmét és javítását is célozza. Jelzi, hogy Németországnak vezető szerepe van a környezetipari világpiacon, így példáit is német régiókból veszi. Rámutat arra is, hogy a környezeti javak nem minősülnek piacképes jószágnak, s így nehéz az egyébként jelentkező innovációs kényszer megfelelő szintű érvényesítése. Következtetéseiben rámutat azokra a helyi gazdaságfejlesztő intézkedésekre, amelyek a regionális környezetipar fejlesztés feltételei: 1. a kis- és középvállalkozások megfelelő ütemű fejlesztése; 2. a megfelelő kutató-fejlesztő potenciál megléte; 3. műszaki tudású szakemberek képzése; 4. az elérhetőséget biztosító infrastruktúra megléte; 5. az adott régió fejlesztési stratégiája, amelyet helyi gazdasági szereplők és helyi intézmények bevonásával készítenek el. A szerző a környezetipar fontosságát a fenntartható fejlődés megvalósításában látja.

A *második blokk* a zöld gazdaság magyarországi megvalósításának általános feltételeivel (*Nagy Andor*) és egy-egy részterületével (agrár- és vidékfejlesztés: *Buday-Sántha Attila*; emisszió-kereskedelem: *Varjú Viktor*; klímastratégia: *Szlávik János és Valkó László*; energetikai potenciál: *Penninger Antal*) foglalkozik behatóan.

Nagy az ökológiai modernizáció fontosságát hangsúlyozza, hiszen szerinte a gazdaság és a környezet viszonya paradigmaváltáson esik át. Hangsúlyozza, hogy minden gazdaság alapvetően három természeti erőforrásra építheti a növekedést: az energiára, a vízre és a termőföldre. Ez részben vitatható megállapítás, hisz példák sokasága mutatja, hogy az emberierőforrás-kapacitás jelentős növekedést generáló tényező lehet a természeti erőforrás-szegény országokban, de a vizsgált téma szemszögéből elfogadható kiindulópont. A szerző áttekinti az állami beavatkozás fő területeit, annak beavatkozási eszközeit.

Buday-Sántha a vidék helyzetét és a fejlesztésére irányuló törekvések alapproblémáit taglalja. Dévai György professzor felvezető előadásában már kiemelte a Buday-Sántha cikk néhány megállapítását, így azt, hogy „Enyedi György és Nemes Nagy József már 1993-ban figyelmeztettek arra, hogy a vidék felzárkóztatását a jövőben nem lehet elsősorban a mezőgazdaságtól várni, bár az abban rejlő lehetőségeket nem szabad lebecsülni, sőt maximálisan ki is kell használni." A kiútra vonatkozóan *Buday-Sántha* megjegyzi, hogy sok megoldási javaslat született (falusi turizmus és hagyományok ápolása, kézműipar fejlesztése, biotermelés, vidéki energiatermelés), amelyek azonban nem álltak össze rendszerré. A hosszú távú fennmaradás és az anyagi gyarapodás érdekében a vidék társadalmi és gazdasági fejlesztése elkerülhetetlen, de ez nem képzelhető el úgy, hogy

- a központi fejlesztések lecsorgását várjuk,
- a hagyományos paraszti életformát és termelési módot próbáljuk rekonstruálni,
- túlértékeljük a természeti környezet szerepét.

Kiemelendő Buday-Sántha néhány megállapítása, amelyeket a vidékfejlesztés szempontjából fontosnak tekintek: „A vidékfejlesztés nem oldható meg a települések elkülönült fejlesztésével, csak a fejlesztési célok összehangolásával. […] Sok a párhuzamos és sok esetben indokolatlan, alacsony színvonalú, a jövőben fenntarthatatlan fejlesztés." A szerző hibásnak tekinti azt a szemléletet, amely „a fejlesztést nem a feladatok megoldásában, hanem a létesítményekben méri." Teljes mértékben elfogadom Buday-Sántha Attila ezen megállapításait.

Varjú „Az EU emisszió-kereskedelmi rendszerének hatása a környezetipar fejlődésére" című tanulmányában számos példán keresztül a környezet-gazdaságtan és az ökológiai közgazdaságtan dilemmájának kérdéskörét járja körül, a környezet és a gazdaság kapcsolatát értelmező két domináns közgazdaságtani irányzatot mutatja be. A környezet-gazdaságtan képviselői a piacgazdaságon keresztül kívánják kezelni a problémákat, racionális irányba tolva el a természeti erőforrások hasznosítását. Az ökológiai közgazdaságtan alapfeltevése szerint viszont a gazdaság működését a természethez kell közelíteni, s mint alrendszert, be kell illeszteni a bioszféra működési rendjébe. A környezet-gazdaságtan szerint a fejlődésben résztvevő három alaptényező – társadalom, gazdaság, természet – egymás mellett szerepel, míg az ökológiai közgazdaságtanban ez a viszony hierarchikus: természet → társadalom → gazdaság.

A szerző hangsúlyozza, hogy „a megújuló energiát jelenleg kiegészítő jelleggel lehet használni, ezek az energiahordozók nem alkalmasak tömegtermelésre." Német, magyar, norvég és lengyel esettanulmányokon keresztül mutatja ki, hogy „az emisszió-kereskedelmi rendszer végrehajtása nem minden esetben idézi elő a CO_2 csökkenését, az új technológiák bármilyen úton történő adaptációját, illetve a környezetipar fejlődését." A szerző általános következtetése, hogy „az ökológiai közgazdaságtan megfontolásai mind inkább előtérbe fognak kerülni. A paradigmaváltás elkerülhetetlen."

Szlávik és Valkó az integrált környezettechnikák előnyeit mutatják be, amelyek új típusú K+F szemléletet is igényelnek. Hangsúlyozzák, hogy „A fenntartható fejlődés megvalósításában kulcsszerepet kap a technikai haladás, amelynek fontos területe a vállalatok innovációs aktivitása és annak környezetvédelmi jellege." A szerzők különbséget tesznek az „elégséges stratégiák" és a „hatékony stratégiák" között. Míg az előbbiek az életstílus és a termelési eljárások egyszerű megváltoztatásában látják az elérendő cél megvalósulását, az utóbbiak egy átfogó technikai változás szükségességét hangoztatják. Felmerülhet az olvasóban a kérdés, hogy a „nagy ugrás" direkt a hatékony stratégiára megvalósítható-e, adottak-e a valós lehetőségek, vagy csak mint egyedi lehetőséget

kell számbavenni. A szerzők szükségesnek tekintik az állami támogatások fokozását kiemelt programokon keresztül, például referencia projektek állami finanszírozását.

Penninger alapgondolata, hogy a kistérségek energiaellátásának alapját a helyben található erőforrásokra építve kell kialakítani elsősorban a biomassza felhasználásával. Ehhez szükséges az élelmiszertermelés iránti bizalom újrateremtése és a kistérségi energiapolitika új alapokra helyezése, beleértve a kutatás-fejlesztési, engedélyezési és jogi szabályozási kérdések új típusú megközelítését is. A szerző jelzi, hogy ez csak a településeken létrehozandó társulásokon keresztül valósítható meg, és szükséges a helyi energiamérleg számítás, valamint a maximum 20–30 km-es körzetben elérhető biomassza mennyiség. A szerző optimista hangnemben tárgyalja a kérdést, nem hangsúlyozza, hogy ezek a megoldások egyelőre csakis jelentős támogatás mellett életképesek, de tény, hogy a magyarországi és a romániai energiastruktúra jövőbeli fejlesztésében a fosszilis energiaforrások árainak növelése a megújuló energiaforrások hasznosítását kényszeríti ki.

A kötet többi tanulmánya a magyarországi, illetve annak régiói szintjén elemzik a környezetipar sokoldalú problémaköreit, az eddig elért megvalósításokat.

Oláh Lajos tanulmánya a magyar kormány tudomány-, technológia- és innováció-politikai stratégiáját ismerteti, ami jó kiindulópont lehet a romániai programokkal való összehasonlításra, bár mindkét uniós tagország stratégiája szükségszerűen az EU-s elvárásokat tükrözi.

A Dél-Dunántúli régió környezetipari innovációs helyzetének leírásából (*Kocsis Tamás*) egy romániai olvasó számára a használt mutatórendszer, mint módszertani elem lehet érdekes információ, és még inkább a javasolt környezetipari innovációs témakörök felsorolása.

Kiss Tibor tanulmánya a hulladékgazdálkodás témakörébe vezeti be az olvasót, általános hatékonysági tényezők ismertetését nyújtva. Különösen a vidékfejlesztéssel foglalkozó szakembereknek ajánlható a tanulmány elolvasása, mivel a szerző a helyi gazdasági vonatkoztatások ismertetésére helyezi a hangsúlyt.

Baranyi Béla tanulmánya a regionális térségfejlesztés nézőpontjá-

ból vizsgálja egy hulladékhő hasznosító hőerőmű beruházás hatását az Észak-Alföldi régióban. Taglalja a beruházás természeti, társadalmi és gazdasági feltételrendszerét, a logisztikai funkciókat és feladatköröket és a határon átnyúló kapcsolatokat is. A tanulmány erős pontja a beruházás hatásmechanizmusainak leírása, kitérve a szubjektív tényezőkre is, és hangsúlyozva, hogy fontos az érintett lakosság beruházással kapcsolatos ismereteinek bővítése, véleményeinek vizsgálata és a környezetbarát jelleg népszerűsítése.

A kötet hátralévő részében a szerzők sajátos problémákat tárgyalnak: *Balcsók–Koncz* a szilárd biomassza szerepét az energetikai ipar megújításában, *Fehér–Tamás* a szennyvíziszap kezelés, elhelyezés és hasznosítás regionális aspektusait, *Kulcsár* a geotermikus energia környezetipari hasznosítási lehetőségeit, míg *Dékány–Janovák–Tallósy* a napfény energiájának hasznosítását vizsgálják szennyezett vizek és talajok tisztítására. *Hajtó–Szabó* a nap- és szélenergia-termelő berendezések hazai fejlesztéseit ismertetik, *Duray–Nagy* pedig a Dél-Alföldi régió megújuló energiapotenciálját mérik fel. *Nagy Sándor* átfogó képet nyújt a Hajdú-Bihar megyében 2003–2011 között megvalósított ISPA program beruházásairól, és rávilágít további, megoldásokra váró környezetvédelmi intézkedésekre. *Verdó* tanulmánya a biomassza energiahasznosítására vonatkozó példát ír le egy szociális gondozóhálózat szintjén.

Az utóbbi tanulmánycsoporthoz sorolható *Nagy János* és *Sinóros Szabó Botond* professzorok tanulmánya is, amelynek címe: „A környezetipar és a vidék bioenergetikai célú fejlesztése rendszertani szemléletben és gyakorlati megközelítésben Északkelet Magyarországon". A tanulmány három erősségét hangsúlyoznám: 1. a fejlesztés rendszerszemléletű megközelítése, így a biomassza energiaátalakítása is rendszerként van tárgyalva; 2. a világos, használható specifikus adatok ismertetése, ami egy romániai olvasó számára is lehetővé teszi bizonyos mennyiségi becslések elvégzését; 3. gazdasági számítások elvégzése és gazdaságossági szempontok hangsúlyozása.

A könyv ismertetőjének már csak a kezdő és a záró tanulmányra kell utalnia. Dr. Dévai György egyetemi tanár felvezető előadásából idézek: „A tanulmánykötet ragyogóan ellenpontoz. *Horváth Gyula* beveze-

tő tanulmánya az újraiparosításnak és a környezetvédelemnek a regionális fejlődésben játszott szerepéről közöl értékes gondolatokat, a záró tanulmány viszont *Szarka László és Brezsnyánszky Károly* tollából mindezeket a globális környezeti válság alapkérdéseivel összefüggésben világítja meg."

Könyvismertetésem csak azt a célt szolgálja, hogy felhívja a leendő olvasók figyelmét egy olyan nemrég megjelent tanulmánykötetre, amely a regionális fejlesztések terén új utakat ismertet, a környezetipar elméleti, módszertani és gyakorlati problematikájából nyújt ízelítőt, amelynek Romániában is nagy az aktualitása. Számomra különösen érdekesek voltak a vidékfejlesztési vonatkozások, mert egy olyan területet tárnak fel, amely a 2014–2020 közötti időszak vidékfejlesztési irányelvei között kiemelt fontosságú.

Tiszteletet érdemel a könyv két szerkesztője, Baranyi Béla és Fodor István, akiknek sikerült ezt az értékes anyagot sajtó alá rendezniük.

Végül jelezni szeretném, hogy a Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Kar könyvtárában (Teodor Mihali utca 58–60. szám, Kolozsvár) a könyv hozzáférhető az érdeklődők számára.

Gazdasági hírek

CSOMAFÁY FERENC

Munkanélküliségi ráta

Romániában 2012 augusztusában a munkanélküliségi ráta elérte a 4,90%-ot, ami 0,13%-kal magasabb, mint júliusban. A munkanélküliek száma 441 200, ami 12 177-tel több, mint ez év júliusának végén. Életkor szerinti megoszlás alapján megállapítható, hogy a 40–49 éves korosztályban van a legtöbb munkanélküli (111 419), ezt követi a 30–39 évesek korosztálya (97 608) és a 25 év alatti korosztály (87 943). A munkanélküliségi ráta Kovászna, Brassó, Arad megyében csökkent.

Kisebb áremelkedés

Az Országos Statisztikai Hivatal közlése szerint az augusztusi hónapban az élelmiszerek ára átalagosan 0,7%-kal, a nem élelmiszer jellegű termékek ára 0,5%-kal, a szolgáltatások ára 0,1%-kal emelkedett. Az évi inflációs ráta elérte a 3,88%-ot, meghaladva a Román Nemzeti Bank által tervezett 3,2%-ot.

A Qulto rendszer alkalmazása

A Kolozs Megyei Tanács hatáskörébe tartozó Octavian Goga Megyei Könyvtár sajtótájékoztatót tartott abból az alkalomból, hogy az intézményben felavatták a Qulto integrált könyvtári rendszert. Az Octavian Goga Könyvtár igazgatónője, Sorina Stana beszélt az előnyökről, melyeket a Qulto rendszer bevezetése jelent. A Qulto nem egy betűszó, hanem vállalkozó ifjaknak a cégjelzése, amit állításuk szerint ők hoztak létre. A lényege bizonyos adatok olyan rendszerben való becsomagolása, mely az IT technikát felhasználva és megfelelő módon uralva, megkönnyítheti bizonyos intézetek, könyvtárak, múzeumok, levéltárak stb. tevékenységét. Az Octavian Goga Megyei Könyvtár és a Qulto partnerségi kapcsolat célja, hogy helyi, valamint nemzetközi szinten könyvtári hozzáférést biztosítson az intézet szellemi vagyonához. A Qulto integrált rendszer

egyik fontos eleme a Qulto Libraries, amely segíti a könyvtárakat nemcsak a beszerzésben, hanem a dokumentumok archiválásában is. A Qulto Libraries automatikusan oldja meg a feladatokat, eleget téve a hazai és nemzetközi szabványoknak. A Qulto Librariesnek hét modulja van: a katalogizáló és adminisztrációs, a beszerzési, az OPAC modul, a folyóiratok modulja, a kölcsönzés, az RFID és a pénzügyi modul. Előnyei: a dokumentumokat hosszabb ideig lehet megőrizni, segítségével a megtartott dokumentumokat közölni lehet, és a felhasználó számára könyvészeti anyagot lehet általa összeállítani. Az integrált könyvtári rendszer az olvasónak gyors és kényelmes szolgáltatást biztosít, lehetővé téve az elektronikusan történő kölcsönzést, az intelligens keresést, az elektronikus katalógushoz való hozzáférést, a könyvtárakkal való online kommunikációt. Sorina Stana kiemelte, hogy a könyvtár számára 40 ezer eurós költségmegtakarítást is jelent az integrált rendszer alkalmazása.

Új járatokat indító légitársaságok támogatása

A Kolozs Megyei Tanács elnöke, Horea Uioreanu, alelnöke, Vákár István, valamint a Kolozsvári Nemzetközi Repülőtér vezérigazgatója, David Ciceo sajtótájékoztatón ismertette azokat a szerződéseket, amelyek elősegítik az utasforgalom minél korszerűbb kiszolgálását. Az Európai Bizottság elfogadta a Kolozs Megyei Tanácsnak a Kolozsvárról induló új repülőjáratok indítására vonatkozó azon projektjét, amely értelmében támogatásban részesítenék az új járatokat indító légitársaságokat. Ennek következtében 2012. szeptember hónaptól kezdve 6 új vonalat indítanak be Kolozsvárról Dublin, Berlin, Düsseldorf Weeze, Brüsszel Charleroi, Torino Cuneo és Alicante felé. A Kolozs Megyei Tanács 5 éven át támogatást nyújt azoknak a cégeknek, amelyeknek az ajánlatát az árverésen elfogadták: az újonnan nyitott vonalak használatakor első évben utasonként 14 euró szubvencióban részesülnek, ez évente utasonként 1 euróval csökken. Azoknak a vállalkozásoknak, melyek öt éven keresztül igénybe vették a támogatásokat, még két évig fenn kell tartaniuk a kedvezményeket. A támogatás nem haladhatja meg a kiadások 50%-át, és abból marketing, illetve reklámkiadásokat is fedezhetnek.

EU tagállamok hulladék-gazdálkodási eredményei

Hatalmas különbségek tapasztalhatók a tagállamok hulladékgazdálkodási teljesítménye között – derül ki a Bizottság legfrissebb jelentéséből. A jelentés rangsorolja a 27 tagállamot az összes újrafeldolgozott hulladék mennyisége, a hulladék ártalmatlanításának ára és az európai uniós jogszabályok megsértése alapján. A lista élén Ausztria, Belgium, Dánia, Németország, Hollandia és Svédország állnak, míg a legtöbb hiányosság Bulgáriában, Cipruson, a Cseh Köztársaságban, Észtországban, Görögországban, Olaszországban, Litvániában, Lettországban, Máltán, Lengyelországban, Romániában és Szlovákiában tapasztalható. A hiányosságok közé tartozik a hulladék-keletkezés megelőzését célzó politikák nem kielégítő volta vagy teljes hiánya, a hulladéklerakók igénybevételének csökkentését ösztönző tényezők hiánya, valamint a nem megfelelő hulladék-gazdálkodási infrastruktúra. Ausztria, Belgium, Dánia, Németország, Hollandia és Svédország ezzel szemben átfogó hulladékgyűjtési rendszerrel rendelkezik, és hulladékuknak kevesebb, mint 5%-át helyezik el hulladéklerakókban. Ezeknek az országoknak fejlett újrafeldolgozási rendszere és kielégítő hulladék-feldolgozó kapacitása van, továbbá a biológiailag lebontható hulladékot is eredményesen kezelik.

RMKT-hírek

RIF-sátor a Félszigeten

A fiatal RIF-tagok (RIF: Romániai Magyar Közgazdász Társaság Ifjúsági Frakciója) a MarkeTeam Szakkollégiummal közösen közgazdász sátrat emeltek az augusztus 23–26 között zajló Félsziget civil parkjában, Marosvásárhelyen. Színes programmal álltak az arra járók rendelkezésére, állandó tevékenységük a minden délelőtt működtetett Közgáz Café, amivel hozzájárultak a fesztiválozók ébredéséhez. A közönség két előadást hallgathatott meg a fesztivál ideje alatt: Plésa Róbert a gerilla marketingről, Erős Lóránt az online vírus hatás Szent Gráljáról beszélt. Az interaktív tevékenységek (termék- és márkafelismerés, cashflow játék, foto tour, illetve kreatív játék a 2020-as Félsziget fesztivál megálmodásáról) közül kiemelkedő sikernek örvendett a termékfelismerés, melynek tanulsága, hogy nincs is olyan nagy különbség a különböző márkák között, a design és a marketing az, ami azzá teszi a terméket, ami.

Tudásalapú gazdaság Kolozsváron?

Augusztus 15-e délutánján, a Sapientia Egyetem előadótermében Kelemen Zoltán a Transilvania Banktól, Gáti Csilla a Tehnomattól, Széles Levente a Codespringtől és László Judit az FRS Globaltól osztotta meg gondolatait a tudásalapú gazdaságról és ennek kolozsvári vonatkozásairól. Az RMKT meghívottjainak általános vélekedése a kérdés kapcsán az volt, hogy Kolozsvárott ugyan magasabb a tudásalapú gazdaság részaránya Botoşani-hoz vagy Vasluihoz képest, de a bukaresti vagy a budapesti adatokkal összehasonlítva van hova fejlődni. A kerekasztal beszélgetés a hallgatóság soraiból érkezett kérdésekre adott válaszokkal, valamint a Horváth Anna kolozsvári alpolgármester felvetésére – miként javíthatja a polgármesteri hivatal a gazdasági környezetet – adott visszajelzésekkel záródott.

Cashflow játékest a Kolozsvári Magyar Napokon

A Kolozsvári Magyar Napok keretén belül a Romániai Magyar Közgazdász Társaság Ifjúsági Frakciója Cashflow játékestet rendezett az

RMKT székházában. A játékot Bitai László közgazdász, Cashflow játékvezető, valamint Szilveszter Norbert RIF elnök vezették le. A programot nagy érdeklődés övezte, több mint 25 résztvevő volt jelen. A játék célja, hogy a játékosok elsajátítsák a gazdagok gondolkodásmódját, ezáltal váljanak anyagilag függetlenné. A maratoni, majdnem 3 órás játékban többen is sikeresen elérték ezt a célt.

XXI. RMKT Vándorgyűlés

Az RMKT az idei vándorgyűlés témájának a következőt választotta: „A kelet-közép-európai térség kompetitív előnyei a globalizált piacon". A rendezvény hagyományosan plenáris előadásokkal kezdődik, utána öt tematikus szekción lehet résztvenni: (1) IT és üzleti intelligencia, (2) mezőgazdaság, (3) energetika és környezetgazdálkodás, (4) kis- és középvállalkozások, illetve (5) pénzügyi szekció. A műhelymunkák célja, hogy neves előadók és szakemberek segítségével a résztvevők körüljárják a térség azon gazdasági, kulturális, üzleti és társadalmi kompetitív előnyeit, amelyek versenyképessé tehetik régiónkat a globális verseny során. A vándorgyűlést ez évben Csíkszeredában tartjuk, és a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, illetve a Hunguest Hotel Fenyő ad otthont a rendezvénynek. További részletes információ az előadókról, programról és a részvételi-jelentkezési feltételekről a rendezvény hivatalos honlapján, a www.vandorgyules.rmkt.ro címen található.

III. Báthory–Brassai Konferencia 2012, Budapest

A budapesti Óbudai Egyetemen ez év július 5–6-án tartott Báthory–Brassai konferencián, melynek az RMKT meghívott társszervezője volt, a Romániai Magyar Közgazdász Társaságot Pajzos Csaba és Somai József elnökségi tagok képviselték. A megnyitó plenáris ülésen Somai József tiszteletbeli elnök a Társaság nevében üdvözölte a konferencia résztvevőit, és vetítettképes bemutatót tartott az RMKT 22 éves történetéről és tevékenységéről. A gazdasági szekció délelőtti munkálatait Somai József vezette, és ez alatt került sor az RMKT részéről vállalt két előadásra: Pajzos Csaba *Az erdélyi magyar gazdasági felsőoktatás és kutatás helyzete – múlt, jelen és jövő*, és Somai József *Bankismeret és pénzügy Brassai Sámuel hagyatékában* címekkel.

II. Kárpát-medencei Ifjú Közgazdász Találkozó

A Romániai Magyar Közgazdász Társaság Ifjúsági Frakciója (RIF) a vele partnerségben lévő Magyar Közgazdász Társaság Ifjúsági Bizottsággal (MKT IB) 2012. július 13–15. között Nagyváradon közösen szervezte meg a II. Kárpát-medencei Ifjú Közgazdász Találkozót (KÁMFOR). A rendezvényen az egész kárpát-medencei övezetből érkeztek résztvevők, Szerbiából, Szlovákiából, Magyarországról és Romániából. A háromnapos rendezvény péntek délután kezdődött a Continental Fórum Hotel konferenciatermében. A megnyitót a főszervező RIF elnökének, Szilveszter Norbertnek a beszéde indította, aki közölte, hogy a rendezvény célkitűzése egy olyan szellemi közeg biztosítása a fiatal közgazdászoknak, egyetemistáknak és minden, közgazdaság és üzleti élet iránt érdeklődőnek, ahol lehetőségük nyílik új kapcsolatok kialakítására, hasznos információk gyűjtésére és természetesen szórakozásra és kikapcsolódásra. A színvonalas szervezésnek és a meghívott lelkes előadóknak köszönhetően mind a 150 kárpát-medencei résztvevő számára szakmailag hasznos hétvégét jelentett a második alkalommal megrendezett Ifjú Közgazdászok Találkozója. Amellett, hogy a rendezvényen több társadalmi és gazdasági probléma is megtárgyalásra került, sikerült több új szakemberrel megismerkedni és kapcsolatot kiépíteni. Nem utolsósorban ez a határokat átívelő kezdeményezés nagy lépést jelent a jelenlegi gazdasági helyzet átvészelésében és a magyarság összefogásában is.

Megalakulóban a Marosvásárhelyi RMKT tagszervezet

Július 20-án találkozott tíz marosvásárhelyi gazdasági szakember annak érdekében, hogy újraélesszék a helyi közgazdász szervezetet, köztük az RMKT alapító tagjai és olyan fiatalok is, akik szeretnének bekapcsolódni és komolyabb részt vállalni a szervezetépítésben. A találkozó az országos elnökség kezdeményezésére jött létre. Szőcs Endre ügyvezető igazgató és Ciotlaus Pál elnökségi tag is jelen voltak és irányították a beszélgetést. A jelenlévő csapat felvállalta, hogy újra erős marosvásárhelyi tagszervezetet hoz létre, új tagokkal bővíti a szervezetet, és az őszi vándorgyűlést is népszerűsíti helyi szinten. Korábbi tapasztalatok alapján a jelenlévő elnökségi tagok felhívták a megalakulóban levő

szervezet figyelmét a korosztálybeli különbségekből származó nehézségekre. A jelenlevők megegyeztek egy közös levelező lista létrehozásáról, valamint egy facebook csoport működtetéséről, ami időközben meg is történt.

Elnökségi ülés Tusnádfürdőn

Július 27-én tartott bővített elnökségi ülést az RMKT. Napirendre került a közelgő XXI. Vándorgyűlés programja, majd a beszélgetés második felében a hosszú távú célok is megfogalmazódtak. A jelenlévők arra keresték a választ, hogy a jövőben milyen tevékenységekre fektessünk hangsúlyt, és milyen együttműködést lehet elindítani a tagszervezetek között. Főként a szakmaiságon volt a hangsúly, olyan programok ötlete merült fel, mint: vendégelőadók, előadó-körutak a tagszervezeteknél; kiadványok, könyvkiadás; szociális szerepvállalás, támogatások nyújtása; esettanulmány versenyeken való részvétel; középiskolákban előadások tartása, a közgazdász szakma ismertetése; borestek, filmklubok szervezése más tagszervezeteknél is. Az idei bővített elnökségi ülés is azt bizonyítja, hogy szükség van erre a fórumra, előreláthatóan a gyűlés után még több ötlet, még több típusú tevékenység és főként együttműködés fog napvilágot látni társaságunk körében.

Rezumate

Cum să împărţim tortul Politicii Agricole Comune?

MÁRIA VINCZE

Obiectivul articolului este prezentarea unor idei despre pregătirea României pentru noile provocări declanşate de propunerile referitoare la noua Politică Agricolă Comună a Uniunii Europene pentru perioada de programare 2014-2020. În primul rând ne referim la acele decizii urgente care trebuie luate de Guvernul României în contextul elaborării Programului de Dezvoltare Rurală 2014-2020, precum şi cele privind sistemul plăţilor directe. Vrem să atragem atenţia asupra activităţilor de pregătire care revin în primul rând Ministerului Agriculturii şi de Dezvoltare Rurală, dar în acelaşi timp şi organizaţiilor profesionale, administraţiei publice locale şi producătorilor agricoli.

Cuvinte cheie: Politica Agricolă Comună a UE, dezvoltare rurală, perioada de programare 2014-2020, România.

Coduri JEL: C81, G28, O13, Q18, R28.

Şansele de angajare a absolvenţilor specializării de „Consultant în Resurse Umane" a Universităţii din Debrecen, Ungaria

JUDIT OLÁH – RENÁTA HUTÓCZKI

Datorită situaţiei economice curente şi a relaţiilor dintre muncă şi educaţie, cunoştinţele proaspeţilor absolvenţi au o importanţă majoră în găsirea oportunităţilor profesionale şi de carieră. Scopul acestui studiu este de a afla mai multe despre aşteptările absolvenţilor de la cursului de masterat în Resurse Umane al Universităţii din Debreţin (Ungaria), Centrul pentru Economie Agrară şi Aplicată, Facultatea de Economie Aplicată şi Dezvoltare Rurală, legate de piaţa forţei de muncă şi cerinţele angajatorilor. În anul 2012 am realizat în rândul acestor studenţi şi în rândul organizaţiilor din Debreţin o cercetare bazată pe chestionar. Au răspuns (pe hârtie sau online) 38 de studenţi şi 18 organizaţii

din diferite segmente ale pieţei. Am ajuns la concluzii interesante, şi am comparat cerinţele şi opiniile studenţilor, respectiv ale companiilor.

Cuvinte cheie: proaspeţi absolvenţi, masteranzi în Resurse Umane, piaţa forţei de muncă, căutarea unui loc de muncă, oportunităţi de muncă.

Clasificare JEL: J10, J24, J62.

Studii de timp în vederea creşterii eficienţei managerilor

ÉVA BÁCSNÉ BÁBA

În cursul cercetării efectuate am analizat modul de utilizare a timpului de către manageri pentru a demonstra că timpul are un loc aparte în rândul resurselor, şi că prin utilizarea adecvată a timpului managerul şi organizaţia câştigă o resursă complementară. Prin analiza posibilităţilor de mărirea eficienţei managerilor, am adoptat o perspectivă diferită de abordarea tradiţională a time management-ului: am vrut să arăt care sunt acele domenii şi funcţii din cadrul activităţii manageriale, care necesită îndrumarea personală de către manager, respectiv care sunt acelea, care pot fi amânate, după caz delegate. Am căutat să descopăr şi acei factori, care pot asista la restructurarea muncii manageriale în acest sens.

Cuvinte cheie: studii de timp, eficienţă personală, restructurarea muncii manageriale, sarcini organizaţionale, sarcini de conţinut.

Coduri JEL: M10, M12, M50.

Reconstrucţia Clujului după trecerea frontului

ARTÚR LAKATOS

Acest studiu tratează o problematică relativ bine cunoscută în detaliile ei, dar care nu a fost sintetizată încă în literatura de specialitate, problematica distrugerilor de război şi a procesului de reconstrucţie. Sintetizăm atât pe planul infrastructurii urbane, cât şi pe cel al producţiei industriale problemele şi greutăţile produse de conjunctura de război, cât şi soluţiile pentru acestea.

Cuvinte cheie: proces de reconstrucţie, trecerea frontului, producţie industrială, Partidul Comunist, fabrici.

Coduri JEL: N-14 , N-44, N-94.

Abstracts

How to divide the Common Agricultural Policy cake?

MÁRIA VINCZE

The aim of the article is to present some ways of how Romania can prepare for the new challenges raised by the EU Common Agricultural Policy for the 2014-2020 programming period. First of all we are referring to decisions the Romanian Government has to take urgently concerning the elaboration of the Rural Development Program 2014-2020 and the new system of direct payments. We want to draw attention to the preparation activities which have to be carried out mainly by the Ministry of Agriculture and Rural Development, but also by professional organizations, local public administration and agricultural producers.

Keywords: EU Common Agricultural Policy, rural development, 2014-2020 programming period, Romania.

JEL codes: C81, G28, O13, Q18, R28.

Employment opportunities for „HR consultant" specialization graduates from Debrecen University, Hungary

JUDIT OLÁH – RENÁTA HUTÓCZKI

Due to our current economic situation and the relationship between education and work it is highly important what kind of knowledge the freshly graduates will have concerning their profession and their job opportunities. The aim of this study is to find out more about the expectations and the ideas of the Human Resources graduating MSC students of the University of Debrecen (Hungary), Centre for Agricultural and Applied Economics Sciences, Faculty of Applied Economics and Rural Development with regard to the job market and the demands of the employees. In 2012 we carried out a questionnaire-based survey in the targeted group of students, as well as among organisations in Debrecen.

38 students and 18 organisations from different segments of the market answered the questionnaires both paper-based and online. We have concluded interesting results from these and we have compared the expectations and the opinions of the students and companies.

Keywords: freshly graduates, HR MSc student, job market, job search, job opportunities

JEL classification: J10, J24, J62

Time studies on behalf of increasing managers' personal efficiency

ÉVA BÁCSNÉ BÁBA

In my research I approach the role of time factor in management work otherwise than the conventional time management researches do. The main objectives of my research are the following: To explore the function of time in management work; and to prove that time as a resource can serve to improve the effectiveness of the management and the company. I would like to explore the opinions of managers on the time factor and on whether time effectiveness can be improved. I show the opinion of managers of organisations of different sizes (micro, small, medium and large) and forms (joint-stock company, ltd., shared joint-stock company, co-operative society, and other), and of organisations which have been transformed and which have not. I present time management practice in the managing activities of managers of different ages, sexes, qualifications, positions and working hours. I reveal, according to the managers' valuation, what managing tasks are emphasised and which are the ones that remain in the background, i.e. what rearrangements take place in managing activities nowadays. I would like to make establishments and conclusions, on the basis of researches, which help the heads of organisations to make both their personal and their company's time management more effective.

Keywords: time studies, personal efficiency, re-organization of manager's work, organizational tasks, content tasks

JEL codes: M10, M12, M50

Post-war reconstruction of Cluj city

ARTÚR LAKATOS

This paper is dealing with an issue well-known in its details, but less explored on the level of scientific research: the issue of post-war reconstruction of urban infrastructure of the city of Cluj. We summarize issues related both to urban infrastructure and industrial production, their problems and the solutions for them.

Keywords: reconstruction, front passing, industrial production, Communist Party, factories.

JEL Codes: N-14 , N-44, N-94.